

Сталыя чытачы «Нашай Нівы» ведаюць, што ў 99-м годзе, як і раней, мы будзем на столькі інфармаваць пра палзеі, колькі ўслухоўвацца ў іхную сутнасць і ўглядацца ў жывыя праявы маладога беларускага грамадства.

Сталыя прыхільнікі «НН» ведаюць, што ў 99-м годзе са старонак газеты яны даведваюцца пра самыя істотныя зьявы постсавецкай і сусветнай культуры, пра жывы беларускі літаратурны працэс.

Сталыя чытачы «НН» ведаюць, што разам з намі ім лягчэй будзе сьцьвярджаць свае прыняцці і перакананні сярод ня надта прыхільнае публікі. Нагадваем, 2 лютага — Дзень без чужога слова, і мы чакаем вашых лістоў.

Сталыя чытачы гэта ведаюць і таму выпісваюць «НН», а гэта значыць, што газета будзе выходзіць і дапамагаць сваім прыхільнікам.

З новым годам.

Рэдакцыя «Нашай Нівы»

1999-1899: ста гадоў як не было

Напрыканцы стагоддзя, як ніколі раней, адчуваеш магію календара. Паколькі ўсялякае завяршэнне — гэта праекцыя пачатку, за кожным наступствам стаіць выток, а кожнае сьледства мае сваю прычыну. Адчуваньне непазбежнасці гэтага канца і наступнага за ім пачатку, напэўна, мала адрозніваецца ў нас і ў тых, хто ўступаў у новы 1899 год, нічога ня ведаючы пра наступнае стагоддзе. Таго, што адбылося пасля, яны не маглі сабе ня тое што сасьніць, бо нават сасьніць такое ім было ня дадзена. Як і нам — пра тое, што будзе ў 21 стагоддзі, ня дадзена нават сасьніць. Рацыяналізм нашых уяўленьняў, які прывучыў нас плянаваць на год або дзесяць гадоў наперад, тут раптам адступае. Час замёр, прыпыніўся. Мы нібы пасажыры самалёту, які апускаецца ці, наадварот, набірае вышыню. Ужо не відаць расплянаванае й раскрэсленае тэрыторыі зямлі. Ужо не відаць фантастычнага й яснага сонечнага далягляду. Мы пагружаемся ў паласу хмараў, і ўсё, што можам пабачыць ў гэтай смуге, — гэта кроплі вады на ілюмінатары за шклом.

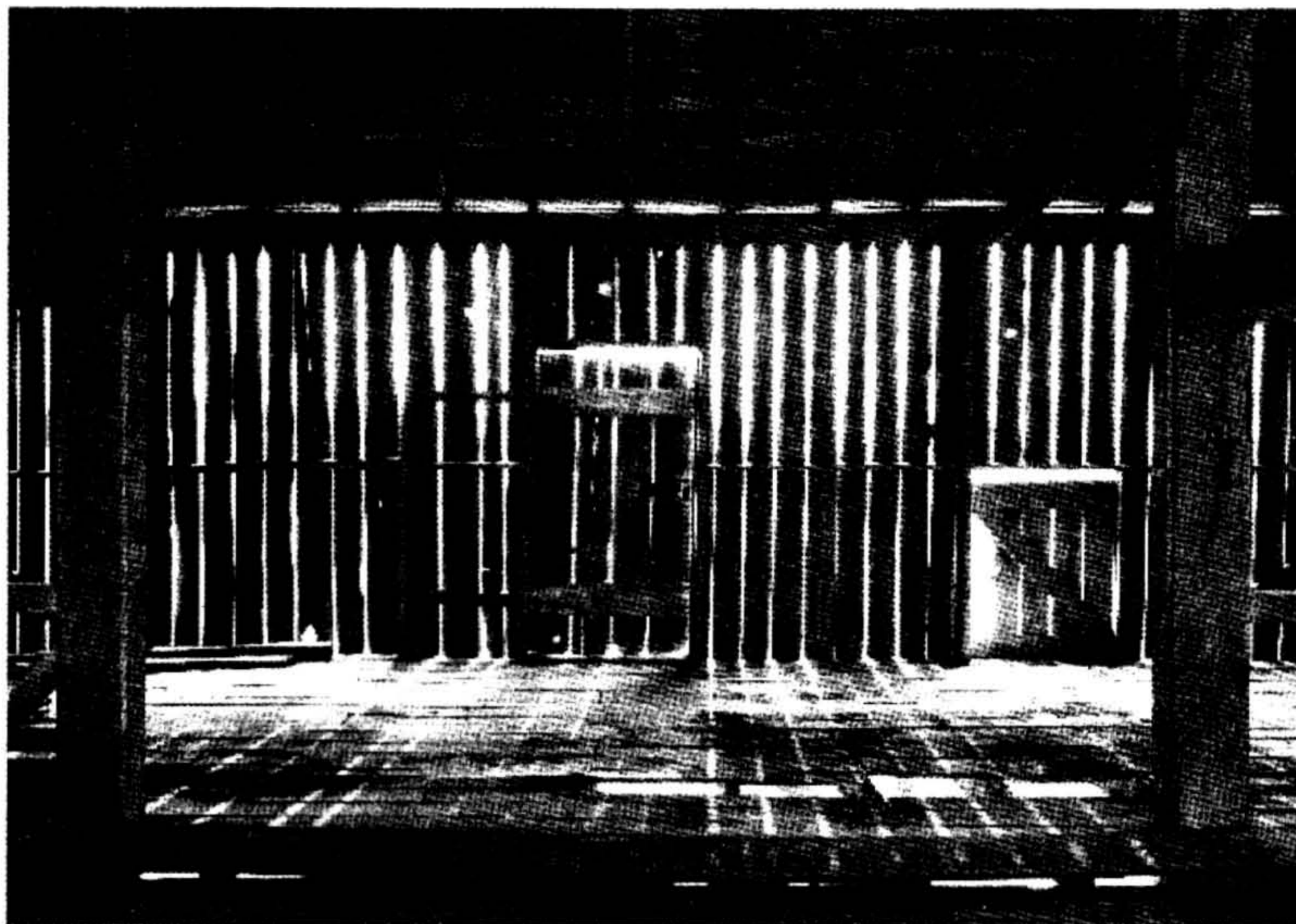
Калі спрабуеш ахапіць уяўленьнем увесь свой час, сваю краіну і сваю культуру, дык і тут, напэўна, мала чым адрозніваецца ад папярэдняга, які спрабавалі зрабіць тое самае сто гадоў назад. Зусім падобнымі выглядаюць і культурныя сытуацыі — тагачасная і наша. Не глядзіце, што шмат імёнаў гучыць і шмат нібыта ўсяго робіцца. Усё гэта заўтра ператворыцца ў фон, а то і ў

тлен. Галоўнае, як і тады, няма культурнай ерархіі, мэтраў і САПРАЎДЫ векапомных падзеяў ды зьяваў. Усё гэта, як і тады, толькі прадбачыцца.

Уявіце сабе год 1899-ы і вы міжволі перавядзеце позірк на ўласных дзяцей. Максіму Багдановічу спаўняецца восем гадоў, а Максіму Гарэцкаму — 6, Зьмітраку Бядулю — 13, Кандрату Крапіву наогул тры. Купалу і Коласу па 17, але й іхныя біяграфіі пачнуцца толькі ў наступным стагоддзі. Зрэшты, узрост тут не паказчык. Узрост напрыканцы стагоддзя перастае нешта значыць.

Ядвігіну Ш. трыццаць, але й ён стане Ядвігіным Ш. толькі празь некалькі гадоў. Зараз жа, напрыканцы, усё сьцішылася. І нічога нічога ня робіць, або такім чынам — як нерабленьне — выглядае любая дзейнасьць. Зусім як сёння. А як жа шмат усяго стане пасля! Ужо празь сем гадоў пачне выходзіць «Наша Ніва», празь 19 утворыцца БНР, а там — пайшло-паехала. Але пакуль цішыня. Усё гэта толькі будзе. Разаўецца, разбухне, аж пакуль не абваліцца, не прападзе разам з крахам камунізму.

Працяг на старонцы 8

НА ПРАТОКАХ

Сяргей Паўлоўскі

На перавале гадоў звычайна падводзяць вынікі й робяць прагнозы. Як гэта проста было за савецкім часам — рабіць рэалістычныя прагнозы! Малодшая дачка пойдзе ў школу, старэйшы сын — у войска, суседка народзіцца, а дзядуля з бабуляй паедуць улетку на мора адпачываць. Не паддаваліся прагназаванню толькі прыемныя й непрыемныя выпадковасці (узнагарода знайшла героя, напрыклад, альбо пляменьнік заляцеў у міліцыю), а таксама сьмерць. Усё астатняе ў малым і вялікім можна было ня тое што прадбачыць, але непахісна плянаваць. Народ існаваў ад сьвята да сьвята і ад зарплат да зарплат, у год партыйнага зьезду ў жалезным парадку адбываўся партыйны зьезд. Сусьветныя канфлікты або стыхійныя бедзтвы, роўна як і пастановы КПСС, не прадугледжваліся народам, бо не ўваходзілі ў ягоную кампэтэнцыю. Гэта было справай і клопатам начальства. На фоне стабільнай вечнасьці людзі плянавалі спаконвечныя падзеі асабістага жыцця. Упэўненасць у заўтрашнім дні была трывалая, як скала. Гэта пазней, пасля дзяцінства і юнацтва мы даведаліся, што жывем у несвабодзе і хлусні. Зрэшты, большасць, верагодна, пра гэта й не даведаецца ніколі. Дрыгвістая цяпершчына прымушае іх абяртацца на тыя стабільныя бесклапотныя дні з зайздрасьцю й надзеяй.

Пра ўсё гэта варта сказаць ужо хоць бы дзеля кантрасту з тымі днямі дзён сённяшніх. Вынікі мінулага году? Якія там вынікі! Адно расчараваньне і боязь сурочыць, каб не было яшчэ горш. Прагнозы на год наступны? Ніякіх рэалістычных прагнозаў, суцэльных антанімічных пары. Будучыя выбары — ня будучыя выбары, страцім незалежнасьць — ня страцім незалежнасьць, вернецца Пазыняк — ня вернецца Пазыняк... Можа быць гэтак, а можа быць і так. Нічога ня скажа нічога пэўнага, бо ў грамадстве або адсутнічаюць, або

не праглядаюцца тэндэнцыі. Таму запаноўвае містыка й ейныя вытлумачэньні. Настрадаму-савы радкі пра ліпень 1999-га, калі мусіць прыйсці нейкі там кароль жаху, кожны тлумачыць па-рознаму, часам дыямэтральна супрацьлегла — ці то пэсы-містычна, ці то аптымістычна.

Рэалістычны прагноз можна зрабіць толькі на падставе тэндэнцыяў. А апошніх не відаць. Магчыма, таму, што яшчэ не сфармавалася яно, незалежнае беларускае грамадства. Таму, што ўсё яшчэ адбываецца папярэдні працэс — распад грамадства савецкага. Тэндэнцыю гэтага распаду, натуральна, можна прагназаваць і далей, але такі прагноз мае на завяршэньні сваім усё той жа містычны апа-каліпсис.

Памятаецца, яшчэ два-тры гады таму ў падобных гутарках прысутнічала спадзяваньне на чуд, на выпадковае здарэньне або на героя, які пераможа цмока і прынясе народу палёгку. А сёння й пра гэта ніхто не гаворыць. Вось у калгасе зь лістапада пачалі карміць жывёлу сіласам. Звычайна гэта пачынаюць рабіць увесну. Страшнавата робіцца, калі селянін усміхаецца так васьмь вусьціна й распачна. З аднаго боку, яму жахліва ўсьведамляць, што з-за нечага глупства статак без пары пойдзе пад нож, зь іншага — ад яго, селяніна, абсалютна нічога не залежыць, а старшыню, гэтаму сатрапу й самадуру, першаму ўсё да лямпачкі. Зрэшты, сустракаецца і старшыня разгублены і дэзарыентаваны ў сённяшніх уладных раскладах, які ня ведае, на што ставіць і за што хапацца найперш. Вэртыкаль робіць толькі тое, што захоўвае й мацуе ейную ўладу. А галоднаму кароўскаму мору заўсёды знойдзецца пераканаўчае папуліскае тлумачэньне. Масавы падзёж жывёлы тут нават, можа быць, і выгадней за прыросты і надой. Калі, скажам, зноў спатрэбіцца паказаць народу на каварства захаду або патрэбу аб'яднаньня з Расеяй. Ідзі разьбярыся. Калгасны старшыня ра-

зуме, што прычыны развалу ў ягонай гаспадарцы хаваюцца недзе ў высокіх матэрыях дзяржаўнай палітыкі, а значыць, не ў ягонай кампэтэнцыі. Якія ўжо тут прагнозы.

Апазыцыянеры перастаюць прарочыць падзеньне Лукашэнка, бо падзеньне тое робіцца адчувальным, і раптам пачынаеш уяўляць сабе, хто і што прыйдзе пасля. За апошнія гады ніхто з канкурэнтаў не набраў вагі. Усе або слабыя, або лянвіыя, або перасвараныя міжсобку. А ў глыбіні душы, здаецца, кожны з прэтэндэнтаў на першае месца ў краіне падумае пра сваю прэтэнзію з распачу — а што як заўтра занясе хваля на пасады. І? Шчыра кажучы, ня ведаю, кім трэба быць, каб сёння сабе такога пажадаць. Тут, у будынку, дзе ня толькі сьцены ходырам ходзяць, але й падлога, і столь. Паспрабуй, запыні...

Невясёлыя выходзяць думкі з такімі прагнозамі, а іншыя не атрымліваюцца. Ані стабільнага сямейнага пляну не складзеш, ані чуд не прадбачыцца, а калі й прадбачыцца, дык не выклікае даверу. З кім ні даводзілася мне пагаварыць пра гэта, усе адмаўляюцца прагназаваць. Ня будзем, маўляў, пра сумнае. Пра будучыню лепш не гаварыць.

Усё сказанае — плён вычуваньняў, якія напаткаліся аўтару ў беларускіх гарадах ды вёсках. Непрагназаваная краіна з такой самай гаспадаркай, зь непрагназаванай уладай і такім самым народам.

У мінулым нумары «НН» я завёў гутарку пра патрэбу катарсісу. Сапраўды, беларусам няма як яднацца ў агульным комплексе віны, што іншым народам часам дужа дапамагае, як скажам, немцам. Не аб'ядноўвае нас і комплекс ахвяры або богаабранасці. Адзіная характарыстыка, агульная для беларусаў, якая, тым ня менш, іх ня лучыць, а часцей разьядноўвае — гэта некрытычнасьць у дачыньні да сябе. Магчыма, яна й робіць нашых людзей такімі бездапаможнымі перад

абліччам крызысу і перад абліччам будучыні. Савецкі стандарт жыцця з усёй яго бездаказнасьцю чалавека за сябе й свае ўчынкі — вось да чаго сёння заклікае беларусаў начальства. Але калі ўчора начальства яшчэ адказвала за гэты паняволены народ, дык сёння яго, начальства, самога нясе на хвалі няўцяямнай харызмы ў неведомым накірунку. І паняволены народ аказваецца яшчэ й перад абліччам усіх стыхіяў, як тыя гарадзенскія прадпрымальнікі на маскоўскай шашы.

Працяг на старонцы 2

БЫТАВУХА-2

Славамір Адамовіч

ІЗДАВАЎ

АДЗІНАЕ ПЫТАНЬНЕ

«Спадарства, газета СЫМБОЛЬ, з годнага па пачатку свайго сталага аўтара Пана Ськіргайлы азнаймаю (...) збор прапазыцыяў па складаньне шляхецка-колецкага рэгуляміну (...) а фармаваньні адпаведнага думкарэю (...). Цяперака, у чацьвёртым нумары, мы падаёмо Падставовыя рэгулы. Глядзеца зваротны бок.»

На «зваротным» баку: «... бо спачуваньня, сардэчнасьць, любасьць – галоўная колецкая зброя, якая забясьпечвае ягоную змогу па над хвізчына дужымі й лепі ўзброенымі, як павязь із Богам Творцам, бо чым узьнёсьлейшы колецаў дух, гэным выжэйшыя ёсьць й істы яму спрыяюць. Чым выжэй істапатранатар, чым невясяжней яна для ворагаў, гэным кончшая перамога патранаванага Боскасьцяй колецу.»

Паддзеньня цытаты ўзятыя зь лістка «Сымбаль». Выдае яго дарослы ўжо, але яшчэ малады, чалавек. Да яго ў мяне маё адзінае пытаньне: чы вельягойны пане-спадарыч мае праказываць такую мовасць як штодзень, чы йон адно толькі гримзоць кірыліцкімі літэрамі ў свэйнай «вольнай газэце»?

АГУРКІ І ПАРНАГРАФІЯ

Арганістка прывяджала падвышаць кваліфікацыю. Спынілася, як і заўсёды, у Вялікай Жанчыны. І я, невыпраўны дуронік, ізноў нарваўся да іх на п'янку.

... Два смаўжы мужчынскага полу вярэдзгалі штосьці за сталом. Потым меншы зусім на падлогу споўз, а даўгалыгі на каналу перабраўся. Тут Вялікая Ж. і давай яму публічны мінэт вырабляць. Тады мы з тым, які ўжо на падлозе кешкаўся, налілі і пад гукі харалу аральнага выпілі. Салоны агурок пашынкавалі ды і закусілі. Я яшчэ й паліў усмак нечыя цыгарэты. Не скажу, праўда, ці дайшло да аргазму ці не, але агуркі былі смачныя і расол такі мяккі, ня рэзкі і бязь лішніх пахаў.

Апоўначы скруціліся мы спаць:

Арганістка пайшла да Дзімачкі-пяцікурсыніка (некалі яна зь ягоным старэйшым братам шарохалася), Вялікая ў кампаніі хахаляў засталася, а мне прыйшлося на сваёй тэрыторыі аднаму тусавацца.

На другі дзень было нармальна, адно што суседзкі таракан утапіўся ў шклянцы кефіру. Прыйшлося абыходзіцца салонным э-пад агуркоў.

НОВЫ

Дапўсаткі Пузырэўскі – з дырэктарства скі-нулі.

Новы прыйшоў – дэпутат менгарвыканкаму.

Праваслаўны.

Заходжу аднойчы – па тэлефоне гаворыць. Натхнёна так у слухаўку: мае людзі! мае людзі! Во, думаю, які круты: сваіх людзей мае. Аж тут іншая рэпліка: «Вот, помню, кога меня Москва утвердила...»

Чалавек шчасьлівы ўспамінамі.

ЦІЦЯНКОЎ

Усю восень ён правяраў дзяржаўныя ўстановы Савецкага раёну беларускай сталіцы.

Стаматалёгічныя кабінэты ў школах, зубную дзіцячую паліклініку, дзе мая палюбоўнічка Юзя атрымоўвае аж два мільёны беларускіх рублёў.

Правяраў і 24-е вучылішча будаўнікоў.

Усё правярае т а в а р ы ш, усіх пільнуе на сваім райвыканкамаўскім узроўні. І хоць маштабы пакуль ня тыя, але ж які ціцяркоў ня марыць пра свайго лукашэнку.

ХАРЗАГРАФІЯ

Да Дня настаўніка ў адной сталічнай школе з харзаграфічным ухілам кожны вучань мусіў здаць мільён рублёў (на кветкі!).

Зьяўленьне ў школьных калідорах журналіста стала здарэньнем надзвычайным і моцна ўсхвалявала дырэктрысу. Уся такая выфранчаная, з сыгнэтам ледзь не на кожным пальцы, яна сказала карэспандэнту, што ўсё, заўтра будзе аддрукаваны загад, які забароніць настаўнікам прымаць ад вучняў ня толькі падарункі, але й кветкі. А сам журналіст быў папярэджаны, што ў выпадку публікацыі нэгатыўнага матэрыялу ён можа быць пакліканы ў суд. Дырэктрыса паабяцала таксама, што абавязкова знойдзе таго, хто вынес сьмецьце з хаты.

Гаварылі яшчэ пра школьныя сьня-данкі за пяць тысяч беларускіх рублёў і пра дырэктрысаву дачку, якая вучыцца ў іншай школе, а на сьняданак атрымлівае ад мамы кавалак натуральнага мяса й шклянку ня менш натуральнага соку.

Яшчэ на дзяржаву кузьнілі, якая так не паважае настаўніцкую працу. Пасьля зайшла класная кіраўніца і доўга тлумачыла карэспандэнту, чаму яна прымушае школьнікаў мець пры сабе дзённікі агульнага ўзору – зь фізіяноміяй ППРБ на вокладцы.

ПСЫХІЧНАЯ

На тыдні яе адведаў муж. Прыехаў ён з Варшавы, дзе ўжо цэлы год нелегальна працуе на будоўлі. Прывёз гурбу трантаў і біжутэры для сваёй старэй-

шай гадоў на пяток сяброўкі. Але выйшла зь ёю неспадзяванка. У сьне Іруся выпавядала пра свайго палюбоўніка, якога год назад спаткала каля тэлефоннай будкі, што вісіць на будынку 13-га паштовага аддзяленьня.

Раніцай муж спытаў, хто такі Адамовіч, пра якога зь неўнікнёнай прыхільнасьцю яна ўсю ноч трызьніла. Любачка нічога лепшага не прыдумала і, як бальшыня жанчын у падобнай сытуацыі, арганізавала гістэрыку. Сцэна была разыграная настолькі ўдала, што мужу прыйшлося адвезьці Іруся на вуліцу Бехце-рава, дзе, кажучы, месціцца псыхіятрычны стацыянар.

У лякарні пратрымалі жанчыну тры дні, а на чацьвёрты яна зьбегла і расказала сваю гісторыю мне.

Польскае радыё перадае, што ў Польшчы нелегальна працуюць каля 150 тысяч беларусаў, украінцаў і расейцаў.

ПРАВААБОРОНЦА

Ёсьць недзе на сьвеце – зусім блізка – дачка, якой ён даў жыцьцё. Жанчына ёсьць – матка гэтай дзяўчынкі. Але ён ня разам зь імі. Не захацеў сям'і аж настолькі, што сеў на цэлы год у турму – за няўплату алімэнтаў.

Адсядзеў увесь тэрмін.

Зуб згубіў сьпераду (разец).

Выйшаў.

Прыстроіўся ў адной праваабарончай арганізацыі, піша ўспаміны пра турэмныя ўнівэрсытэты, стаіць з плякацікамі ў пікетах і, як і раней, пры выпадковых сустрэчах па-ідыёцку лыбіцца й гыгэе.

Іншы раз хочацца даць гэтаму «праваабаронцу» па фізіяноміі, ды экспрэсіі не хапае.

Славамір Адамовіч

Рыхтуецца да выданьня

Плавільшчыкі расы

Выбраныя вершы

У кнігу выбранае паэзіі ўвайшлі лепшыя вершы з ранейшых зборнікаў "Кальварыйскія клёны" (1990), "Зямля Ханаан" (1993), "Зваротныя правакацыі" (1994), "Кяханьне пад акупацыяй" (1996), "Сьпіраль Бруна" (1998), а таксама творы, напісаныя пасля 10-месяцовага зьнявольленьня ў турме. У дадатку -- літаратурная аўтабіяграфія С.Адамовіча і крытычны аналіз ягонае творчасьці.

фантастычны горад Менск і здольны падносіць такія сюрпрызы. Мэтамарфоза была настолькі нечаканаю, што я ня здолеў адмовіць сабе ў задавальненні пастаяць на Захараўскай хоць колькі хвілін. Не заўважаючы ні фасадаў Сталінскага праспекту, ні тых шчаслівых трох дзявяткаў.

Яшчэ нават у плянах не нарадзілася «Наша Ніва», яшчэ не напісаныя «Пагоня» і «Дзеве душы», яшчэ няма белчырвона-белага сьцяга. «Ах, да. Некий господин из Вильно, как его там, простите, Бурачэк, что-то такое выдал на

вацца на грубасць:

— Гэта на лысага? Не. А навошта? У мяне валасы добрыя. Я ж з ім не знаёмы. Калі б быў знаёмы, можа нешта б і спадабалася... А так, знешне — што паказваюць, што кажучь — наўрад ці...

А вось словы інтэлігентнага выгляду пэнсіянэра:

— Баюся што не. Сучасны чалавек не прыймае аўтарытарызму. Цяпер усе людзі імкнуцца да свабоды і да дэмакратыі. І нягледзячы на тое, што ў нашага прэзідэнта ёсьць пэўныя знешнія праявы свабоды, насамрэч яе няма.

Гэты спадар лічыць, што сёньняшняя беларуская моладзь будзе жыць у нармальнай эўрапейскай краіне. А вось дзецюкам, якім няма яшчэ й трыццаці, ужо прысьмяна жыць у сваёй краіне:

— Я лічу, наш добры прэзідэнт. Мае бацькі задаволеныя, я таксама задаволены. Ва ўсякім выпадку, ён мужык.

— Стараецца ўсё зрабіць для людзей. А хто яму палкі ў колы ўтыркае... Той жа Пазыняк, ці што, апазыцыя. Я лічу, ён на правільным шляху.

За час апытання я ні разу не сустрэў адкрыта агрэсіўнай альбо захопленай рэакцыі. Пераважна людзі адказвалі альбо разгублена, альбо сумна:

стралялі. Яго любілі, а ён палюбіў наш край, дзе па адстаўцы купіў маёнтка пад Вільняю і ў спакоі перажыў рэшту сваіх дзён. Яго, бадай, забылі б раней за ўсіх, каб не ягонае сваяцтва з адным расейскім паэтам.

А вось наступны, перадапошні менскі губэрнатар, Курлоў, запомніўся. Гэта ён расстраляў на плошчы перад вакзалам у Менску шматтысячную дэманстрацыю 18 кастрычніка 1905 году. Загінула сотня людзей, многія сотні былі параненыя. Пасьля за спробу помсты сатрапу на ягоны загад быў павешаны Іван Пуліхаў...

А калі б Трубяцкой не дапусьціў таго векапазнага першага зьезду, можа й ня здарылася б курлоўскага расстрэлу і тысячаў расстрэлаў пасля?

Як бы там ні было, губэрнатару забываюць. Беларусь застаецца...

местном наречии». Шаноўная публіка яшчэ не здагадваецца, у якой краіне яна насамрэч жыве. Але паветра гэтае краіны ўжо нападуньецца спрадвечным зместам. І вельмі хутка знойдуцца тыя, хто, ап'янёны грандыёзнасьцю задумы, будзе гатовы ахвяраваць ёй ня толькі імёны, а ўласныя жыцьці. Быць першымі — як гэта пераможна гучыць! Тым больш, што хутка пачнецца новы век.

«Чаго гэта ты застыў як слуп?» — глядзёў на мяне прыцэль, зьбянтэжаны маёй прастрэцай. «Ды так, нічога. Нахлынулі ўспаміны. Што, баіўся ў новую эру ісьці? А ты ня бойся, я ўнукам раскажу, які ты быў таленавіты». Сказаў яму я і сыйшоў з Захараўскай на Валадарскага.

— Ня ведаю, падобным, можа, і не. Я дык — дакладна. Бо мне не падабаецца.

— Якія ў яго рысы характару, каб быць падобным? Ня ведаю, самалюбівы, напэўна.

Адначасова ці ня ў большасці апытаных я адзначыў баязь. На мой погляд, ня столькі баязь пытаньня, колькі ўласнай рэакцыі. Як, напрыклад, у гэтага спадара, якому крыху больш за трыццаць:

— Я думаю, што не. Я таксама, нібыта, не стары, я па сабе мяркую. Я не лічу, што наш прэзідэнт увогуле падобны да прэзідэнта...

Урэшце, я ўбачыў мужчыну з васьмі-гадовым дзіцёнкам каля МакДональдса. Я запытаўся, ці хацеў бы ён, каб у будучыні ягонае дзіця мела нейкія рысы падабенства да прэзідэнта РБ:

— Я лічу так — чалавек увогуле павінен быць добрым. Незалежна ад таго, ці будзе ён падобны да Лукашэнкі, ці да кагосьці іншага, галоўнае, каб ён быў добрым. У Лукашэнкі ёсьць шмат рысаў характару... Настойлівасьць, мэтанакіраванасьць, гэтага не адняць. Таму я лічу, калі ў яго будучы гэта якасьці, гэта будзе вельмі добра.

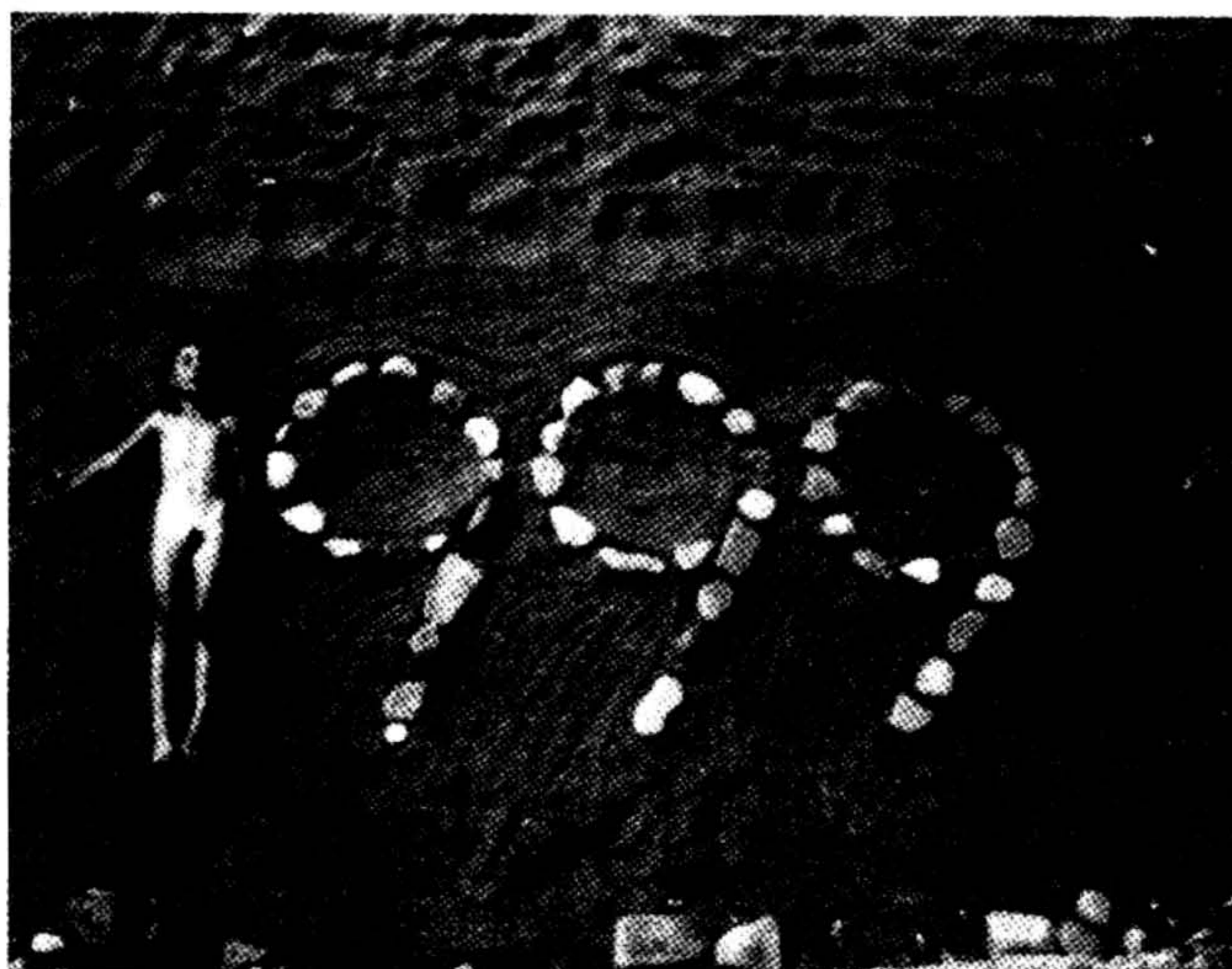
Можна па-рознаму ставіцца да гэтых адказаў, але галоўнае адчуваньне, якое я вынес з свайго мініплексыту — нашыя грамадзяне ня вырасьцілі сабе новага цмока, якім бы вялікім і пагрозным ён ні выглядаў ва ўласных вачох. Прынамсі, пакуль.

НАДПІС НА ВІНШАВАЛЬНАЙ ПАШТОЎЦЫ

Адам Глёбус

Нянавісьць перапаўняе навакольны сьвет. Як пазбыцца яе? Дзе і ў чым шукаць паратунку? У алькаголі? У наркатыках? У каханні за грошы? У зарабляньні грошай? Ва ўцэсках на чужыну? Нішто з названага ня цешыць мяне. Як не супакойвае і ўспамін пра год мінулы, дзе ўсе набыткі асабістыя, малазначныя, дробныя. А ў плянах на будучыню, як у лютэрку, адбіваюцца падзеі мінулыя. Няўжо так створаны сьвет, і каб зазірнуць у будучыню, ты малюеш карціну мінулага? Папраўляеш. Карэктуеш. Але гэта ўсё адно — пра мінулае, незваротнае. І не паправіш. І не скарэктуеш. А так жадаецца ўсё выправіць, зьмяніць, аднавіць і перакроіць нанова. Толькі наіўны можа сьцьвярджаць, што дай яму магчымасьць пражыць другі раз жыцьцё, і ён пражыве яго так, як і пражыў. Перачытай свой надпіс на новай каляднай паштоўцы. Абавязкова знойдзеш, дзе паправіць. А тут — жыцьцё — безьліч надпісаў на паштоўках. Пажаданьні, зьвязьні, віншаваньні... Прадказваць будучыню — тое самае, што жадаць здароўя, прарочыць добры настрой, лад у сям'і й дабрабыт. Які нармальны чалавек напіша на каляднай паштоўцы пра вайну. А вайны, як заўважыў Макіявэлі, пазьбегнуць нельга. Можна адкласьці баявыя дзеянні, з-за недахопу веры ў перамогу. Можна падманым шляхам пераканаць электрат, што страта ўласнай дзяржавы бяз стрэлаў і забойстваў — лепей, чымся тая самая страта, толькі з крывёю й гвалтам. Ці зьменіцца сутнасьць? Не падумай, што заклікаю да вайны. Вайна не вырашае лёс народа. Вайна сьляпяя, як сьмерць. Калі сьгоньня ты страціш ўласную дзяржаву, заўтра твой сын будзе ваяваць за дзяржаву чужую. Відучы можа пазьбегнуць бяды. Ад бяды-гора вельмі лёгка ўцячы. Устаў, пайшоў, зьехаў. Толькі цяжка пакінуць дом, сям'ю, знаёмых і родных. Усіх тых, каго віншеш у Калядамі, каму жадаеш здароўя. Можаш уявіць, як цяжка было Дзеве Марыі ўцякаць у Эгіпэт з маленькім Хрыстом. Гэты сюжэт — на асьле едзе жанчына з хлопчыкам — заўсёды спыняў мяне. Бежанцы, уцекачы, эмігранты — вось яны сыходзяць ад бяды, а наперадзе іх чакае Галгофа. Цяжка чытаць кнігу, калі ведаеш канчэньне. Нялёгка прамаўляць цёплыя словы й жадаць здароўя, калі наперадзе невядомасьць. Але жанчына з хлопчыкам на асьле — шчаслівыя людзі, бо наперадзе ў іх яшчэ доўгае жыцьцё.

04.01.1999

Выдавецтва

«НАША НІВА»

выпусьціла музычны зборнік

«Беларускія маршы і песні» — гэта супольны праект рэдакцыі газэты «Наша Ніва» і камэрнага мужчынскага хору «Унія». Разам з нашым зборнікам патрыятычных песень выйшлі ў сьвет аўдыёкасьта і CD з гэтымі самымі творамі ў выкананьні хору. Акрамя ўласна маршаў і гімнаў у сьпеўнік уключаныя шэдэўры беларускай патрыятычнай песні: «О, Беларусь, мая шыпшына», «Магутны Божа» ды іншыя. Праект прысьвечаны 80-м угодкам Беларускай Народнай Рэспублікі.

Набыць зборнік і запісы можна праз незалежную сетку распаўсюду.

Па даведкі тэлефануйце ў рэдакцыю «НН».

ATHENAEUM

Выйшаў першы нумар новага навуковага пэрыядыку — Athenaeum: Альманах гісторыі і культуры. Athenaeum прысьвечаны найперш нашай Айчыне — Вялікаму Княству Літоўскаму, і нашай новаэўрапейскай традыцыі — Беларусі, але ўвесь рэгіён Цэнтральнай Эўропы трапляе ў поле зроку выдаўцоў. Рэдактар альманаху — Алег Дзярновіч.

У першым томе альманаху, дзякуючы Ігару Лялькову, ва ўжытак увадзіцца новы корпус гістарычных крыніцаў — рукапісныя крыніцы Нацыянальнае бібліятэкі Францыі па гісторыі зносінаў паміж Францыяй і Вялікім Княствам Літоўскім у Новым часе (XVI-XVIII ст.).

Каб атрымаць кнігу, трэба 150.000 руб. плюс 18.000 руб. за паштовую перасылку пералічыць на рахунак:

БГФ «Наша Ніва» р/р 3015201930039 «Гарант» філія АКБ «Поиск» Менск, код 987

Не забудзьцеся на паштовай квітэнцы ў сактары «Для пільмовага паведамленьня» ўказаць назву кнігі і Ваш дакладны паштовы адрас і, калі ёсьць, тэлефон.

Зьвяртацца можна праз пошту: а/с 71 Мінск 220123.

Рыхтуецца да выданьня

Напачатку 1999 году выдавецтва «Наша Ніва» выпусьціць у сьвет:

Аляксандар Лукашук

У фіялетавай ночы вугал крыла

Кніга раскрывае фізыялёгію і норавы савецкай сыстэмы. Працуючы ў галоўнай партыйнай газэце «Звязда», аўтар шмат назіраў за паводзінамі вялікага й малага начальства, а таксама звычайнага «гома саветыкуса». Падзеі кнігі разгортваюцца за фасадам пампэзнай камуністычнай ідэалёгіі, дзе пануюць амаралізм і п'янства, дзе сплятае свае інтрыгі КГБ і няма свабоды.

«Дабро і зло куляліся ў гэтай гісторыі як клоўны на арэне. Гледачы раптам апыніліся ў адной клетцы са зьвярамі. Усё залежала ад пункту гледжаньня. А таксама — ад сілы зроку...»

Тацяна Барысава

Я ахіну цябе, Каханы,
ціхай пяшчотай
несціханай.
Зьбярў ў далонь
святаньня росы,
як быццам
кропелькі нябёсаў.
На тваім
твары адаб'ецца
усьмешка
радаснага сэрца,
і з вуснаў я
напіюся прагна
найсаладзейшага
каханья.

Калі маё каханьне –
гэта толькі
пляўстак,
што сплывае па рацэ,
або сьняжынкі
кволяныя па вокнах,
або льдзіжкі
галыя ў руцэ,
дык ты мяне
і не кахай ніколі!
Ніколі не крапайся
да мяне!

Аляксей Бацокоў

Залплючыш вочы і ўбачыш сон.
Кішэні сьціснуты, закрыты дзверы.
Нам засталася толькі верыць
у крылы над бяскрылаю зямлёй.

Мы ішлі да храма, але храм згарэў.
А нам з табою
так хацелася да Бога.
Нам так хацелася ў дарогу,
мы ішлі да храма, але храм згарэў.

Мы ішлі ў агонь і не знайшлі агню.
А нам з табою
так хацелася растаяць.
Нам засталася толькі памяць
пра кожнага, хто не знайшоў агню.

Расстрэлы набліжаюць восень.
Мы пасівелі ад чаканья.
За мной, за мной, за мной прыходзяць
ад раніцы і да зьмярканья.
Мяне, мяне, мяне нацягне
на дулы вопытны яфрытар –
шапоча вецер
мне, мне, мне...
Смуродам камэр горнем мары
і кідаем цераз вакно –
а раптам ўнізе пройдзе мама!
А раптам... Ці ня ўсё адно?
Расстрэлы набліжаюць восень,
і крок яе ўжо чуны мне.

Уладзімер Брэк

АПОШНІ ШАНЕЦ

Як дарослы, ты паліш цыгарку,
Брудна лаецься, сморкаеш у сьнег,
Са старымі кідаецься ў сьварку,
Напускаючы злосны імплэт.

Цябе лічаць складаным у шkolцы,
Ты псыхалёгу працу даеш,
Бавіш час у даікунскай суполцы,
Сваю душу за грош прадаеш.

Табе цяжка даецца навука,
Выхаваньне прайшло ў двары.
Наваколья п'яная атрута
Сапсавала цябе да пары.

Ты ня ведаеш, хто ты і скуль ты,
Дзе бяруцца твае карані,
Не крапе твайго сэрца малітва
Да Яго, што трываў на крыжы.

Ты ня чуў даўно добрага слова,
Усе цябе, як сабаку, цюкуюць.
Павярніся, хлапача, да Бога,
Ты народжаны не для пакут.

Барані сваю душу ад д'ябла
І адчуеш зямлі характасто.
Скажучь людзі – пражыў ты ня марна,
Бо спазнаў прызначэньне сваё!

Ігар Камікадзэ

Электарат такі свайго дабіўся,
І шчасьця мае поўныя штаны,
Бо «бацька» і цяпер «не разгубіўся»,
Зноў перамог, а разам з ім – яны,
Уладары «залупчаных» заводаў,
Ільгот, што адабралі-аддалі...

«Навошта, – кажуць, – тая нам свабода,
Мы лепшы час за дротам правялі.
Нас бацька просіць: «Людцы, пацярпіце» –
Мы пачакаем. Гэтакія бяды!
Яшчэ дзяды вучылі нас – цярпіце,
Памром – унуці цярпіць хай тады...»

І так «жывуць» – у бездань крок за крокам...
А мо ня троба ім перашкаджаць?
Яны ж сьведомыя выбралі дарогу.
У адваротным іх перакімаць
Ці зможа хто? Калі? Якой цанюю
Скіруе іх да шляху зь небясыця?
Ці адарвецца беларус ад гною?
Ці зробіць крок да людзкага жыцьця?

Дзед Карней

СЬНЕГАВІК

Мне такая доля
Вызначана лёсам,
Як там кажуць людзі,
Заставіцца з носам.

Жыў я ціха-мірна,
Жыў сабе бяз браку –
Надзялілі жонкай
Мяне, небаракі.

Могучь задаволіць
Мой найсьціплы густ
Талія, і клубы,
І прыстойны бюст.

Мае да фігуры
Беласьнежны твар.
У прычыпе дабротны
Сунулі тавар.

Шчасьце ў гэтым шлюбце
Было б верагодным,
Не была бы жонка
У мяне халоднай.

Шчыра вам прызнацца,
Застрапіўся я бы:
Ажанілі, братцы,
Мяне зь Сьнежнай Бабай!

Ігар Крэб

Пераклады з нямецкай

ГЕНРЫХ ГЕЙНЭ

ДВА РЫЦАРЫ

Пераклад прысьвечаны настаўніцы Сухорскай
Юліі Іванавне

Бадзгягінскі ды Замляўскі,
Шляхта з Рэчы Паспалітай,
Разам білісь за свабоду
З тыраній маскавітаў.

Білісь мужна, потым зь бегчы
Давялося у Парыж,
Бо жыцьцё дзеля Радзімы –
Гэтаксама цяжкі крыж.

Як Патрокліус з Ахілесам,
Як Давыд ды Янатан,
Сябралі два пальякі,
Цалаваліся: «Кохан!»

Засталісь яны сябрамі
Шчыра, верна, да трумы,
Бо былі абодва з Польшчы,
Два шляхетныя пані.

Мешкалі ў адным пакоі,
Ў ложку побач спачывалі.
Вош адну з душы пакутылі,
Што ёсьць моцы сашкрабалі.

Каштаваца за чужыя
Кожны быў з панюй нягодны,
І таму ў шынку, пад ёўшы,
Не жадаў плаціць ніводны.

Раз на месяц па бялізну
Генрыета зазірала,
Ды, зьбіраючы кашулі,
Сьпеваў шляхціцаў вітала.

Чаму не? Па дзеве кашулі
Кожны меў, а можа й тры,
Бо былі абодва з Польшчы,
Два шляхетныя пані.

Сёньня селі ля каміну,
Дзе агеньчыкаў блуканьне.
Звонку ноч і завіруха,
Ды фіякраў грукатаньне.

Зь велізарных кубкаў пуншу
(Моцнага, як мае быць,
Без вады, лімону й цукру)
Ўжо пасьпелі прыгубіць.

Тут прабраўся ў душу смутак,
Па шчацэ сьляза зьбягае,
І, тугу не пабароўшы,
Бадзгягінскі прамаўляе:

«Каб я меў тут у Парыжы
Мой шляфрок зь медзьвежай шубай
І каўпак з кашэйнай футры,
Што пакінуў у Польшчы любай!»

А ў адказ яму Замляўскі:
«Сябра, ў цяжкую гадзіну
Не забывыся ты на шубу
І нячасную Радзіму.»

Ешчэ Польшка не згінэла,
Жонкі нараджаюць дружна,
Дзедкі ім дапамагаюць,
Змагароў дастане мужных,

Змагароў, як пан Сабескі,
Як Шальмоўскі ды Умінскі,
Махлярэвіч, Падлюгінскі
І шаюноўны пан Асьліньскі.

ЛІЛІ МАРЛЕН

(па матывах нямецкай песьні)

Касі

Ля маёй казармы
Сьвечыцца ліхтар.
У тым сьвятле аднойчы
Я бачыў мілы твар.
За браму клікаў позірк твой
Мяне сустрацца зноў з табой,
З табой, Лілі Марлен...

Цёмнымі куткамі,
Ў шэрым шынялі
Прышоў я на спатканьне.
Як зоркі ўзышлі.
Хвіліны беглі як у сьне
Ад слоў, што ты казалася мне,
Тых слоў, Лілі Марлен...

Толькі разьвіднела,
Я сказаў «пакуль»,
Ды непадалёку
Чакаў мяне патруль.
Праз кватэры наш ліхтар сьвечыў,
А я тры ночы вусны сьніў
Твае, Лілі Марлен...

Арышт быў мой скончан,
Трызьненне, бывай!
Шукаў сабе я шчасьця,
А напаткаў адчай:
Свайго капрала я пазнаў,
Калі цябе ён абдымаў,
Цябе, Лілі Марлен...

На ўсходнім фронце
Стылы сьнег ды бруд.
Тут майму капралу
Вынес я прысуд.
Празь сьцюжу кліча позірк твой,
І я сустрэнуся з табой,
З табой, Лілі Марлен...

Марыля Лагодзкі

...

Я крэйдаю сьнежнай малою нябыт
Начнога мальбэрту, што кідае змрок,
Губляю твой сьлед – растаптаны блакіт,
І вокнаў асфальтавых золкавы зрок.

У цемры сусор'яў загадкавых рыс
Скрупічныя пальцы таршэрнай іглы

Гуляюць па клявіях зьменлівых крыг,
Якія па рэках самоты плылі,

І дым прахалоды захоўвае страх
Салодкай атруты парванай струны.
А вецер сьпявае ў маіх валасах
І лашчыць ў прадоні бясконцыя сны.

Папера гаркавая нотных радкоў
Кранае задумлівы позірк агню...
Зьявіся ў палоне бясколерных сноў...

...

Закрэсьлены лісты маёй надзеі,
пакінуты нястрыманы аловак.
І крокі заглаўшае крык заеі,
якая ашавала сьварыць золак.

І сьнег халодзіць трапяткое сэрца,
каб сэрэбны вэлюм вабіў успаміны.
І думка жылкаю нэрвовай б'ецца –
баціца захварэць тугой-ангінай.

А я ізноў шукаю адзіноту,
якая насаміхаецца за каханья.
На пальцах пацалункавых, дрыготкіх
ляжыць сьвятло асенняга адхланья.

Сяргей Петрыкевіч

Пераклады

А. Б.

З расейскай

...

Мой горад, чарадой сырою аблачын
Цябе ізноўку нападгадзь галубіць
А таямнічая стогодзьдзю далачынь
Хавае ад шумлівага шматлюдзьдзя

Пад панцырам асфальтавым чурчыць
Крынічка моц мінуўшчыны слааўтай
Няхай імя тваё інакш гучыць
Твой дух застаўся часам некрунаты

Тваіх падданых і цябе ня песьціў лёс
Гартаем мы гады – старыя кнігі
Упершыню назоў твой леталіс данёс
З крывёй палітых берагоў Нямігі

Ты чуў, як поўз Арды магутны вал
І крыжакоў сабачы выскал бачыў
Пад польскай пугай ты было трываў
І на цара маскоўскага батрачыў

Пасьля ж распаленая зьвэра новае бяды
Пра гэта будзем памятаць заўжды
Паводкай змрочнай кумачовая кастры
Нябесаў нам такая кара
І храмы разбуралі, выпаўзаючы з нары
Як з апраметнай, брыдкія пачвары.

У лютай двух цыклёпаў барацьбе,
У бойцы за фальшывыя сьвятані,
Ня раз гарачы попел усыцілаў цябе
Спачатку Куралат, затым Хатыні.

І раптам быццам воля... і новы зьдзек
Драгуюцца імёны, назвы, даты
І прагнуць вырваць твой язык наверх
Мінулага сучасныя вар'яты.

Чарнобыльскі ліхі шалёны цмок
Пры дапамозе навалачы ўладнай
Што за сумленьне свой набіла кашалёк
Насельнікаў тваіх жарэ нязнада.

Калі ж мінецца час пакут цяжкіх?
Прачніся родны Менск, малю цябе я,
Каб воляю сваёю дыхаць кожны міг
А не з ласкавага дазволу «дабрадзееў».

І сыяг з Пагоняй залунае ў вышыні
Над нашаю краінай незалежнай
І водарам лагоднасці і дабрны
Напоўніцца паветра непазьбежна.

Я веру і прашу: не пракліні
За тое, што сьпяваю на замежнай.

Ліна Кастэнка

З украінскай

НЕШТА НАКШТАЛТ БАЛАДЫ – ЯК ВЫЙШЛІ
ЛІТАРЫ З-ПАД МАЕ УЛАДЫ

Было раз так. Я мусіла збрахаць.
Ня надта й шмат – на нейкіх паўстаронкі.
Аж пачалі тут літары ўздыхаць
і па чарзе ўцякаць са сшытка вонкі.
Да прыкладу, бяру сабе пяро
з лапераю. Хачу накрэмаць слова.
А «П», маркотнае, нібы П'еро,
– Прабачце, – кажа. – Я тут выпадкова.
Капрыза «Р», акраса парызжан,
зрабіла ўраз акрабачыны нумар.

Кружыла «Ж», як жудасны кажан,
а «Ц» і «Ч» схаваліся ад глуму.
Сьвісьцела «С» разьзюшанай зьмяёй,
Шыпела «Ш», «Ф» узлялося ў бокі,
і нават «К», адданы сябар мой,
зрабіла ўбок катэгарычна крокі.
Стагнала «Н», упарцілася «Ю»,
«Е» енчыла, і «Т» крычала: «Тата!»
Сказала «Л»: «На гэтым я стаю!» –
ну, проста быццам зь Лютэра цытата.

«А» пад рукой было ўжо, балазе,
сьпяваць падрыхтавалася ўжо сола,
ды закружыла на адной назе,
нібыта цыркуль, – і замкнула кола.
Імчаў персьцёнак літарою «О»,
зьнікнуў зь ім сэнс у далечы імглістай.
Таму ўзяла я зноў сваё пяро.
Як і належыць добраму стылісту,
сяк-так стуліла літары ў страфу,
з тых, што былі, па колькі варыяцый.
І выйшла: м-м-м... н-н-н... брр... ффу! –
І так далей, набор алігэрацый.
Яшчэ ж ня ўсё! А што было затым?
Пакуль я тую пастку змаістравала,
«Я» неўпрыкмет шыгнула цераз тым –
так, што і дасюль яго не адшукала.

Аляксандар Пушкін

З расейскай

Евзень

Сяджу я ў востросе, самотны заўжды.
Узроглы ў няколі арол малады.
Мой сябар, махаючы шызым крылом,
Крываваю страву дзясубе пад акном.

То возьме, то кіне, то глянэ ў акно,
Нібыта са мною задумаў адно,
Нібыта ён позіраў кліча кудысь,
Гаворыць: «Ляцім у блакітную высь!»

Мы вольныя птушкі, мой браце: пара!
Туды, дзе за хмараў бялее гара,
Туды, дзе над морам бушуе штармы,
Дзе будзе лунаць толькі вецер... ды мы!...

Леапольд Стаф

З польскай

КАХАЦЬ І ТРАЦІЦЬ

Кахаць і траціць, ды надзеі песьціць;
То гнаць тугу, то прагнуць яе схову;
Зрывацца ўніз і зноў угору лезьці –
Вось вам жыцьцё: нішто, а дастаткова...

Шукаць дзівосных скарабаў у пустыні,
Жамчужны лавіць у чорнай твані
І ведаць, што пасьля сябе пакінем
Адно ўспаміні. І той калісь расстане...

Юры Эцін

З расейскай

ЦУДОЎНАЕ ДАЛЁКА

Песьня з к/ф «Госьця з будучыні»

Чую голас я з цудоўнага далёка,
Голас ранішні ў сярэбранай расе.
Чую голас, і нязнама дарога
Мае мары ў далеч сьветлую нясе.

Цудоўнае далёка,
Няхай ня будзе змроку,
Няхай ня будзе змроку
Ў дарозе маёй!
Ад чыстага вытоку,
Цудоўнае далёка,
Цудоўнае далёка,
Шлях пачынаю свой.

Чую голас я з цудоўнага далёка,
Кліча ён мяне ня ў вырай залаты.
Чую голас – ён пытаецца за папрокам:
«А сагоньня што для заўтра робіш ты?»

Я кланяся, што душою падабрэю
І сяброў сваіх ня кіну ў бядзе!
Чую голас і сьпяшаюся з надзеяй
Па дарозе, што ў дзень заўтрашні вядзе.

Браніслаў Пяткевіч

ЗАКАХАНЬЯ

Над Гайнай сплятаюцца лозы.
Заняты драчы пераклічкай:
А хмаркі апошнія сьлэзы
Падцерлі кузьнянай спаднічкай.
Блакіт расціліся палотны,
Спрыяе ўсходу сьвітанку;

І месяц няяркі, пяшчотны
Чакае сьвятла на паўстанку.
Прыемнасьцю поўны пачуцьці
У сэрцах жывых, анямелых;
Ня ўбачыць таго, не пачуці,
Што робіцца ў пошухах сьмелых.
А хваля самой маладосці
Прыносіць нагоду каханья.
Якое прыйшло ня ў госьці.
А зьліцца наверх без растанья.
Рука ў руцэ зь цеплынёю.
У вачах давер'я бязьмежжа.
Яе называе сваёю,
Што сэнсу жыцьця не бянтэжа.

Сымон Шаўцоў

...

Ах, я хочацца мне ізноў
пабыць у хаце майго дзеда.
Хоць гадзіну мець баседу
пра ўраджай каласавых,
пра сенажаць, пра умалот,
пра лес, пра асушэньне балот,
пра ягады, грыбы ў лесе,
пра пчолак, іх збор мёду...
Пра жыцьцё народу.
Забывць не магу наверх,
якім добрым быў мой дзед чалавек.

Уладзіслаў Явар

ДАЧАКАЕМСЯ!

Даждамі сваю смага спаталіўшы,
Ўвабраўшы глебай прагнаю пітва,
Завеямі абшары астудзіўшы,
У легендах і сьмётках сьпіць Літва.

Асьлепляя, пакрыта плёнкай лёду,
Залплючаны блакіт вачэй-азёр,
І толькі месяц па нябёсах зводу,
Маяк каханья, водзіць статак зор.

Сьпіць дуб стары, прысутнік ўсіх ваколіц,
Нямы сьведка некалькіх вякоў,
Як у малітва перад вёскай Колец,
Зьвярнуўшыся з Пагоня на крыжакоў.

Сканала ўсё і мёртвае наўродзе,
Але няўпрыцям у вечнасьць час ідзе,
Сэзон сэзон зьмяняе ў прыродзе,
І ўжо Вясна чакае ў чарадзе.

Віталей Якішэвіч

...

Савет Міністраў (поўны склад)
Кіраўнікі тых дзвякох палат,
Што разам утвараюць Сход,
Між дэпутатаў, пасярод,
Адміністрацыі глава,
А зь ім Саўбесу старшыня...
Што гэта? Важная нарада?
А мо чыноўнікаў брыгада
Шчыруе на калгасным полі,
Паспачуваўшы цяжкай долі?
Не, тут халядная сустрача прэзыдэнта
З экарарам патрыяршым Філарэтам.

ИНСТЫНКТ

Ён прачнуўся зусім рана, яшчэ да пятай гадзіны. Восеньскага сонца не было відаць, і толькі дзякуючы двароваму ліхтару яго пакой напаяў паўзмрок, які й пазначаў абрысы рэчаў: крэсла, шафа, кампютар, кніжніца. Але найперш позірк спыніўся на тэлефоне, які прастаяў усю ноч ля падушкі — тэлефанаваньня ён так і не дачакаўся...

Ужо амаль год, як ён страціў спакой і ніяк ня мог знайсці выратаваньня. Яе вобраз ужо стала жыў ува ўсёй ягонай істоце. Але што значыць — жыць?! Гэты вобраз панаваў над ім. Часам здавалася, што зусім блізка было да вар'яцтва — варта было толькі трапіць Ёй у поле ягонага зроку! Мала гэтага, Яна мроілася яму ў кожнай дзяўчыне, якая хоць нейкай дробязьцю нагадвала Яе — ці то постацьцю, ці рухам, ці вопраткай.

Ён паправіў падушку — тэлефон здрадлива бліснуў дыскам і выкругленым корпусам. Гэты апарат рабіўся яму то сябрам, то ворагам. Так стала, што ён быў амаль адным дазволеным спосабам зносінаў. Часам (калі тэлефон гаварыў «ня тым» голасам) ён гатовы быў разьбіць яго ўшчэнт, але заўсёды імчаў на ягоны сыгнал як утралены. Трубку ён стараўся падымаць не адразу — трэба было перавесці дух, авалодаць голасам. Найцяжэй было справіцца з сэрцам, якое біла ў скроні адзінай думкай: «Давай гэта будзеш ты! Давай гэта будзеш ты...» І калі толькі гэта была Яна, пачынаўся сон. А можа, гэта была нейкая віртуальная рэальнасьць?

Яе вобраз перад вачыма і голас з трубки рабілі эфэкт незвычайны. Яго пачынала закручваць, быццам у віры, зь якога нельга было вырвацца. Яго засмоктвала галавой уніз, закручвала й гнала па лініі сувязі празь мікрафон трубки, праз драты, кандэнсатары й катушкі. У яго заплюшчваліся вочы, і ён адчуваў неймаверную хуткасьць гэтага палёту па тым шуме ў вушах, зь якім разьмінаецца зь імклівай іншмаркай. Але нёсься ён да сваёй каханай яшчэ хутчэй, далатаў і накідаўся на Яе з пацалункам, ад якога ўсё цела праціналі сутаргі... «Але ж, не патэлефанавала», — падумаў ён яшчэ

року на Поўнач. На шляху будзе стаяць афішная тумба, я ўзьлезу на яе й скокну з другога боку; на шляху сустрэнецца хата — я траплю на дах па трубе (яна будзе блага прыкручаная, але я не звалюся), я ўзьлезу на дах і накірую свае вочы ўверх — так, я ўзяў дакладны кірунак — і зьлезу па лесьвіцы. На маім шляху будзе возера, каля берагу я адшукаю човен (плаваць я ня ўмею). Я пераплыву возера. На маім шляху будзе вежа, я набуду квіток наверх, а там, уверсе, скажу

ня я пайду ў сьвет забыцьця й гэтаксама, як учора, пачнецца дзень, нехта будзе сьмяяцца, а хтосьці — плакаць... Што застанеца пасля цябе, што будзе належаць тваім нашчадкам вялікага чалавецтва? А калі ты паспрабуеш уявіць тое новае жыцьцё, якое цябе чакае ды пачнеш маляваць сьветлыя дні й найкарацейшыя ночы — дык зробіш памылку. А можа, яе зраблю я. Ці ж ня ў гэтым справа, ці ж ня ў гэтым сэкс усяго нашага існаваньня ў сьвеце маркаты й

цы. Гэта зьдзек?

— Не, гэта нірвана.

— Значок мне не даюць H2O?

— Так, ведай, як паліць маю душу пачуцьцё каханьня, як яно трашчыць і ўспыхае, як пячэ і залякае маю кроў. Ты прымусіла мяне выпіць усю ваду, нібы асалоду. Але гэта быў падман, які хоць на час патушыў полымя маіх пакут.

Я буду піць той воск, што сьцякае са сьвечкі, бы тваю кроў, апаленую маімі ранами, пакрытую маімі болькамі. Ты — цень, што вісіць над душой анёла і паціху адрывае пер'е зь яго белых, «чыстых» крылаў.

Ненажэрная!..

— Я — пачвара, бо замураваная, а ты — кандэлябар, што ўчапіўся ў маю філязофію кіпцямі жарсьці. Твая істота — загагуліна, як і твой лёс. Ты проста забыўся сьцягнуць маску са свайго нахабнага і самаўпэўненага шара, аздобленага шэра-зялёнымі вачыма і нюхам, што чуе толькі сьмерць, маю сьмерць...

— Брзэш! Ты не схацела стаць маёй палюбоўніцай, але ўсё ж дасталася мне, хоць я не магу зьвесці цябе залпам. Твая філязофія нішто бяз Фройда і Ніцша. Ты — дрэнь!..

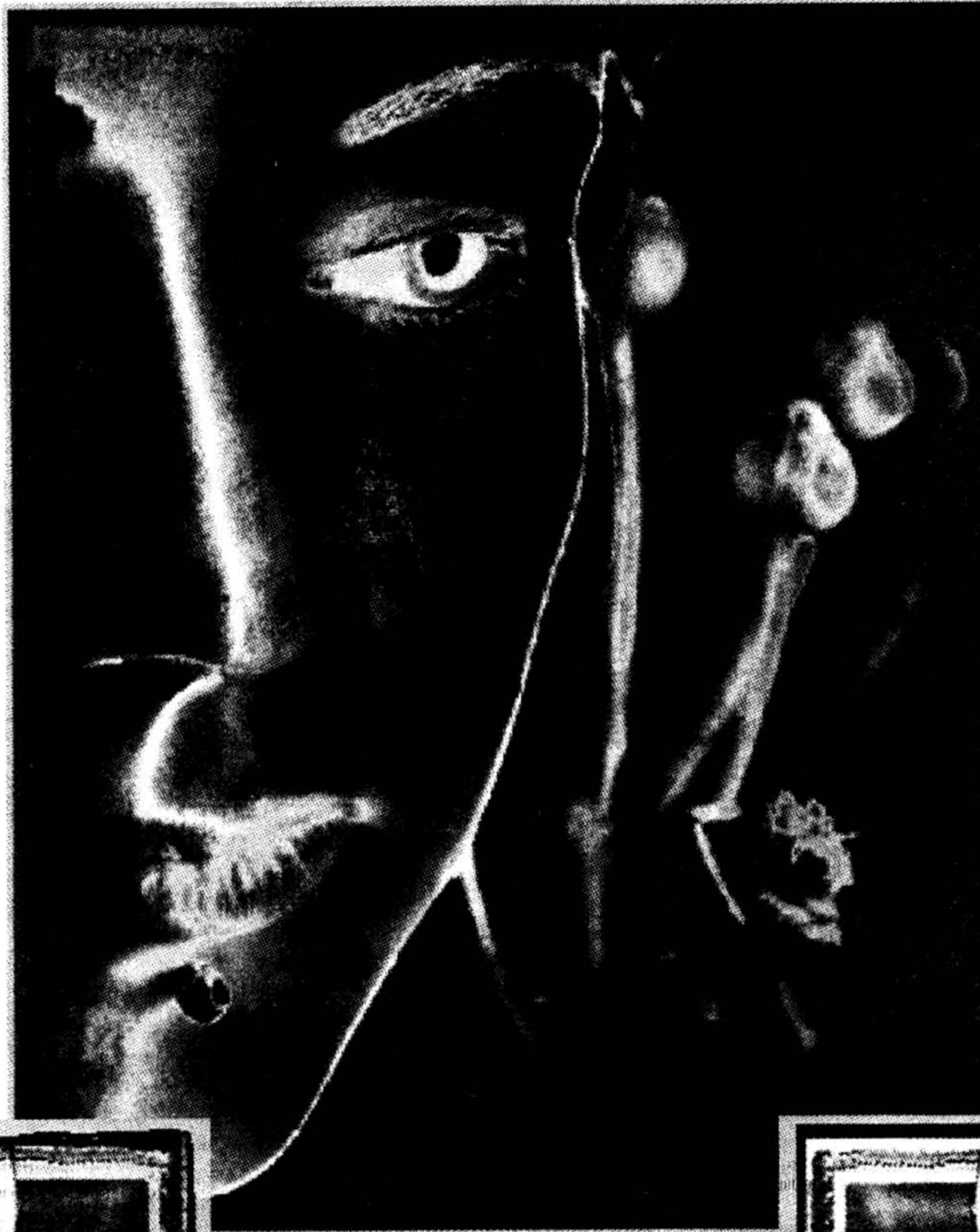
— Я адчуваю калючае зьліцьцё з паветрам. Няўжо так цяжка паўсюль? Аднак я буду змагацца, бо толькі мною ты наясіся, а іншых уплесці ўсіх разам у свой трыбух табе нічога не каштавала... Пальцы моцнай рукі, але не тваёй, а сапраўднага мужчыны, што пшчотна ахапілі сьвечку — мяне.

Цяпер мы разам. Пах сьмерці перайшоў на твае брудныя пачуцьці. Бывайце, старыя лахманы! Мы дома!

А ў НАС ДОМА...

Неба, прастора... А пад імі, на зямлі, маё мёртвае цела. Па адзін бок ад яго талерка зь сьлязьмі, па другі — талерка з пакутамі. Наспытаўшыся пакутаў, людзі шчэмяцца спатоліць іх сьлязьмі. Аднак каб сягнуць маёй «мерцвячыны», ім прыйдзеца яшчэ шмат частавацца нясмачнымі «прысмакамі» і капаць дарогу ў вечнасьць.

Адсутнасьць дамоў, адсутнасьць вачэй, адсутнасьць развагаў пра небыцьцё. Пустка. Толькі

працоўным гэтае вежы, што я мантажнік і павінен праверыць, як там сьцяг, мне адкрыюць дзьверы да вінтавой лесьвіцы, я ўздыхнуся да мачты, на якой трымаецца сьцяг, і зьлезу з паўночнага боку: я даведаюся, дзе ён, па флюгера, які каля сьцяга (бо неба будзе ў хмарах), я зьлезу па канаце, адзін канец прыладжу да вежы, а другі — сябе за ногі і скокну, канат даўжынёю 536 мэтраў, на мэтар карацей за вежу. Унізе я адвяжу сябе і накіруюся праз парк, там я пералезу праз 15 дрэваў і 2 агароджы і выйду на кальцавую дарогу, побач з ДАІ, я пачакаю, калі зазіхацьця зьлёны,

нуды?

Я разумею так. Таму — зразумей. Хаця можна выказацца зусім інакш.

Хто ня бачыў птушкі? Чалавек, які ўсё сваё жыцьцё, нядоўгае жыцьцё на плянэце з назвай Зямля меў мару, летуценне — адчуць імгненне вольнага палёту, лётаць — як птушка. І што?

Мара зьдзейсьнілася? Не! Ніколі. І ў бліжэйшы час наўрад ці зьдзейсьніцца. Бо чалавек пайшоў найлягчэйшым шляхам: лётаньне ўвасобілася толькі ў чарговыя прыстасаваньні для палёту...

Але ж, чалавек, ты можаш лётаць, можаш! Ды ніхто цябе не навучыў, не паказаў, як гэта зрабіць, а сам ты ўжо ня ў стане пераадолець страх перад сабой, выйсці насустрач бездані, перамагчы яе сам-насам...

Чаканьне твайго палёту — гэта слодыч, гэта нэктар, які васьць ужо шмат стагодзьдзяў п'юць іншаземцы іншаплянэтнікі.

А калі ж усё-ткі, урэшце рэшт, уздыдзе сонца й неба, тое неба, якое зусім нядаўна здавалася блакітным, пачне ператварацца ў чорнае зь незнаёмым твайму воку зоркамі ці зайграе ня бачанымі дагэтуль ніколі колерамі — дык не пужайся, не пужайся, мой немаўлятка, і ўспомні, што ты — толькі кропка, толькі пшчотна, якая блукае ў вялікім, небызьмежным Сусьвеце.

Пішы!

І — бывай!

Ірына Цень

КРЫК ПАКУТНІЦЫ-ДУШЫ

— Маё жывое цела замураванае ў запаленай сьвеч-

раз і зразумей, што больш ужо не засьне. Ён пачаў разважаць пра апошнюю размову зь Ёй, і сумныя думкі адразу завалодалі ім. «Згадзіся, па вялікім рахунку гэта ўсё — інстынкт», — сказала Яна яму, як толькі размова зайшла пра каханьне. Усе ягоныя аргумэнты не спрацоўвалі. «Чаму? Чаму Яна лічыць каханьне за інстынкт?» Раптам чыркнуў тэлефон. Ён зьняў трубку і за кароткімі гудкамі свайго вопытнага дапаможцы разабраў словы: «Проста Яна яшчэ нікога не кахала...»

Алесь Станкевіч-Троцкі

НА ПОЎНАЧ...

Зьвярну ў якую-небудзь падваротню — там будзе студня двара, ускіну галаву і ўбачу Вялікую Мядзведзіцу й Палярную зорку. Запішу ў памяці, дзе Поўнач — хутка выйду з падваротні й пак-

і выйду за горад. А там усё вельмі проста, там будзе лес і дарогі, так ужо лёгка... Там да Поўначы рукой падаць, да Поўначы, да полюса, дзе Палярная зорка вісіць нізка-нізка і проста-проста над галавой.

Юры Чарнякевіч

АПОШНІ ЛІСТ

Вітаю цябе, мой адзіны, мой найлепшы сябра! Ты пішаш мне і ты кажаш... Мне кажаш. А я кажу табе й сабе: зашмат ужо пісаньня на адную й тую ж тэму. Што гэта? Невычэрпная студня, у якой заўсёды ёсьцека вада? Пэўна ж, так. Бо ўвогуле, пра што можна гутарыць, калі ты ёсьць ты, і тое, пра што менавіта ты думаеш, разважаеш, застанецца з табой да скону.

Вось мы й прышлі да таго, з чаго пачыналі. Скон... Што ты ведаеш пра Невядомае? Дый наогул, што ты можаш ведаць... Заўтра ці нават сёнь-

Уладзіслаў Стрэмінскі. Сонца ў заплюшчаных вачах

... Ён паходзіў са старажытнага роду гербу «Стрэмя». Паводле легенды, наданьне «Стрэмя» зьвязанае з герайчым учынкам аднаго з продкаў-рыцараў, калі падчас сечы конь ваяра быў забіты, а зброя страчана. Тады рыцар бараніўся толькі ўломкам стрэмя і выйшаў пераможцам...

Пасьля цяжкага раненьня й інваліднасьці Стрэмінскі пакінуў вайсковую службу і абраў Мастацтва — як паратунак і як спосаб жыцьця. Ягонае навучаньне ў Маскоўскай вучэльні жывапісу, плястыкі й дойлідства перарывае рэвалюцыя, і ён вяртаецца на Бацькаўшчыну, у Беларусь...

Як і шмат хто з авангардыстаў пачатку XX ст., Стрэмінскі прайшоў складаны шлях ад выяўленчасьці, апавядальнасьці да «чыстае формы». Перад 20-мі гадамі ён, як і Шагал, і Малевіч, імкнуўся абавіраваць на знаходкі постімпрэсіяністаў, быў захоплены Сэзанам, пазьней, да сярэдзіны 20-х, распрацоўваў ніву кубізму, адначасова пад уплывам супрэматыстаў рабіў архітэктанічныя кампазыцыі, але найгалоўным ягоным творчым плёнам стаў УНІЗМ, уласны стыль, тэарэтычна і практычна абгрунтаваны ўжо на мяжы 20-х і 30-х гадоў...

Адразу па ўтварэньні БССР, узімку 1919 году, у Менск прыязджае мастацтвазнаўца Дзьмітрыеў, прызначаны на пасаду ўпаўнаважанага ў справах аховы помнікаў. Менавіта ён першы шырока дасядаваў стан і вартасьці помнікаў па ўсёй Беларусі. Неўзабаве Дзьмітрыеў узначаліў аддзел выяўленчага мастацтва, дзе адразу разгарнуў кіпучую дзейнасьць, стварыўшы мастацка-вытворчыя майстэрні. Ён стаў прапагандыстам «масавага камунальнага мастацтва». Ягоныя паплекнікі — Цэханоўскі і Стрэмінскі — былі знаёмыя з ім яшчэ з Петраграду. На іхнюю думку, менавіта Менск мусіў стаць цэнтрам гэтага «сусьветнага» рэвалюцыйнага мастацтва будучыні.

У выніку імклівага наступу польскіх войскаў урад БССР мусіў эвакуавацца ў Бабруйск. Тут Дзьмітрыеў на пасадзе загадчыка аддзела выяўленчага мастацтва зьмяніў Цэханоўскі, які наладзіў «Першую дзяржаўную выставку рамесьнікаў і мастакоў», у якой чынны ўдзел браў і Уладзіслаў Стрэмінскі, і, дарэчы, Язэп Драздовіч. Слова «мастакі» арганізатары невыпадкова паставілі другім, бо самі мастакі, у пераважнай большасьці, разумелі свае задачы ўтылітарна. Крыху пазьней у Бабруйску была праведзеная буйная імпрэза: лекторы, дыспуты й выстава ў гарадзкім парку пад назвай «Рэвалюцыйнае мастацтва». Менавіта ў гэтай сваёй дзейнасьці, — стварэньні вытворчага мастацтва, якое павінна альбо агітаваць, альбо пераўтварацца ў прамысловы дызайн, — бачылі мастакі поле для прыкладаньня ўласных сілаў. Гэтае мастацтва мусіла існаваць паўсюдна вакол чалавека, зьмяняючы ягоную тэчку, і, бадай, псыхіку...

У 1920 годзе ў Смаленску былі створаны мастацка-агітацыйныя майстэрні Палітычнага ўпраўленьня Заходняй арміі. Зь імі ў тая гады актыўна супрацоўнічалі гэтакі дзеячы Смаленскага саюзу работнікаў мастацтва, як рэжысэр Эйзэнштэйн, вядомы беларускі мастак тэатру Марыкс, графік Цэханоўскі і шмат іншых, пераважна родам зь Беларусі. Менавіта ў гэтым асяродзьдзі апынуўся й Стрэмінскі. Уліпенні майстэрні пераехалі ў ягоны родны Менск, дзе, апроч іншага, мастакі распісвалі агітацыйныя перад апраўкаю іх на фронт. Аднак неўзабаве, увосені, яны вяртаюцца ў Смаленск, дзе пасьля Рыскае дамовы майстэрні расфармавалі. Аднак досьвед манумэнтальнае прапаганды, кантакты з прафэсійнымі мастакамі, рэжысэрамі, дэкаратарамі, досьвед паўстаньня новае Беларусі застаўся са Стрэмінскім... Зрэшты, і сам ён на тры гады застаўся ў Смаленску, час ад часу навідаючы ў Віцебск, дзе шчыльна сыйшоўся з Малевічам. У Смаленску, з 1920 да 1923 ён, разам са сваёй жонкаю, Кацярынаю Кабро (немкай з паходжаньня) ачольваў уласную мастацкую студыю. Сюды, да іх, прыязджаў з лекцыямі і Казімер Малевіч. Сярод вучняў Стрэмінскага і Кабро была й Надзея Хадасевіч, у будучыні французская мастачка Надзея Лежэ, якая, дарэчы, пакінула ўспаміны і пра гэтых сваіх настаўнікаў...

Празь Менск, разьвітаўшыся з ім назаўжды, Стрэмінскі выехаў у

Вільню, што як магнэсам цягнула да сябе раскіданых войнаў па свеце твораў. Расьцярашанае мастацкае жыцьцё пакрысе ажывала тут. Аднак тут Стрэмінскага, які ўжо быў прышчэплены рэвалюцыянізмам, напаткала расчараваньне: у Вільні не было таго віру, што на Усходзе — у Менску, Віцебску, Смаленску, нават у Бабруйску... Тут панавалі кансерватыўны нацыянальны рамантызм і мэтр Рушчыц. Сюды зьяжджаліся не імпрэзныя экспэрэментатары, а акадэмісты, нахштат Сляндынскага, Яманта, Шчаснага-Каварскага. Праўда, тут існавала Віленскае аб'яднаньне плястыкаў, але яно было надта пярэстым. Тым часам у Варшаве ўтварылася аб'яднаньне «ВЛОК», якое абвесьціла пра «канец фармалізму» і адкрыцьцё новых гарызонтаў у галіне «чыстае формы». Гэта для Стрэмінскага было знаходкаю.

Пасьля доўгіх ваганьняў і вырашэньня асабістых праблемаў, Стрэмінскі з жонкаю зьяжджае ў Лодзь, дзе, на думку «блёкаўцаў» існавала тое шырокае заводзка-фабрычнае асяродзьдзе пралетарыяту, у якім яны і бачылі сваю галоўную аўдыторыю. Тут, у Польшчы, у прамысловым цэнтры, гэтак непадобным да роднага Менску альбо да блізкае Вільні, Стрэмінскі распачаў сваю тэарэтычную дзейнасьць. Найперш, захоплены прыкладам Малевіча, які ў 1927 годзе выпусьціў у Нямецчыне сваю грунтоўную кнігу «Die gegenstandlose Welt» (Беспраметны сьвет), якая адразу апынулася ў фокусе ўвагі эўрапейскага мастацтва і крытыкі, ён піша ўласную кнігу. Яму карцела здывіць сьвет сваім адкрыцьцём УНІЗМУ. Кніга «Unizm w sztuce» (Унізм у мастацтве) выйшла ў Лодзі ў 1928 годзе і прынесла яму пэўную славу ў мастакоўскіх колах Польшчы. Праз тры гады ён разам з жонкаю выдаў наступную працу — «Прасторавая кампазыцыя».

Унізм, вынайдзены Стрэмінскім, вынікае з перакананьня ў тым, што ўсе формы на плоскасьці палатна

Уладзіслаў Стрэмінскі (1893, Менск — 1952, Лодзь, Польшча), жывапісец, графік, пэдагог, калекцыянар. Пасьля гімназіі скончыў Маскоўскі кадэцкі корпус, пасьля Вышэйшую ваенна-інжынерную вучэльню ў Пецярбурзе. У 1914 годзе на фронце быў зьянечаны. Вучыўся ў Маскоўскай вучэльні жывапісу, плястыкі й дойлідства. З 1945 прафэсар Вышэйшае школы мастацтваў у Лодзі.

суіснуюць у адзінстве (уніі), больш за тое, яны зьліваюцца з палатном у адзінай цэлай двухмернай прастору. Зрэшты, у разуменьні гэтага няма нічога рэвалюцыйнага. Папросту да Стрэмінскага ніхто не ўспрымаў гэта за мэту. Але ён адмыслова падпарадкаваў свае пошукі гэтай ідэі. У ягоным разуменьні элемэнт карціны мусіць быць «узаемна нэўтральнымі», «дынамізм ня сьцьць жывапісным элемэнтам». Гэта азначала, што катэгорыі часу й руху мусіць быць вынятыя з уласна жывапісу.

На практыцы ў Стрэмінскага гэта выглядала як тоеснасьць найпрасейшых абстрактных элемэнтаў, якія раўнастайна й бесканфліктна запаўнялі ўсю прастору палатна. А ў дадатак усе элемэнт часьцяком злучаліся ў непарыўную сувязь альбо прамымі, альбо пакурчатымі лініямі, сьвярджаючы адзінства пісягу (жывапісу) і крэскі (графікі).

Апроч чыста ўністычных кампазыцыяў, Стрэмінскі пісаў таксама і з натуры. Напачатку гэта былі краявіды, пераважна марскія й горныя, пасьля партрэты. Тут Стрэмінскі міжволі мусіў адыходзіць ад сваіх жорсткіх правілаў, але бясконцая плынь фантазіяваньня прыбывала яго да калажу: сялянка пераўтваралася ў бульбіны, жнеі — у лісьце канюшыны, а збожжа ў гатовы хлеб. Як тая збожжа, якую мы бачым, што ў сьведамасьці мастака ўжо гатовая пераўтварацца ў лусту духмянага хлеба, гэтак і творчасьць Стрэмінскага надоўга забягала наперад, пакідаючы ззаду сьвет, што яго атачаў на зямлі...

На зямлю ён спусьціўся з пачаткам другога сусьветнае вайны. Першае, падставовае ягонае жаданьне было ўбачыць сваю радзіму. Да Менску не прапусьцілі. Ён апынаецца ў Вялейцы. Ён гатовы тут застацца, ён хоча быць са сваімі. Знайшла праца — Стрэмінскі афармляе горад да чарговае гадавіны Кастрычніка. Яго тут не зразумелі. Часы незваротна мінаюць. Ён вымушаны йзноў бегчы. У Вільню! Але Вільня ўжо ня тая, Вільня — літоўская. Давялося вяртацца на Запад, у Лодзь — цяпер ужо Нямецчыну.

Уражаны ад ваеннай віхуры леглі ў аснову ягоных вялікіх графічных цыкліў: «Заходняя Беларусь», «Высылка», «Грамадзянская вайна» ды іншых.

Па вайне, у радасных прадчуваньнях абнаўленьня, Стрэмінскі яшчэ раз упарта імкнецца знай-сьці ап-

раўданьне ўнізму. Калі Далі зазначаў, што розніца паміж ім і сюррэалістамі палягае на тым, што сюррэаліст — гэта ён, дык у дачыненні Стрэмінскага можна сьцьвердзіць адназначна, што ён — гэта ўнізм. Астатнія прыхільнікі ўнізму расталі недзе яшчэ перад вайною. Такім чынам — новы ўздых. Новае насычэньне. Ім сталі афтальмалягічныя экспэрэменты, на падставе разнастайных эфэктаў, што ўзьнікаюць у нашых вачох, калі мы іх моцна заплюшчваем, альбо калі мы глядзім праз павекі на сьвятло. Ізноў жа ўсё вельмі проста. Але менавіта гэты мастак першым зьвярнуўся да гэтай, зусім не абстрактнай, а фізіялягічнай зьявы, якая стала падставою творчага мэтаду — працягу ўністычнае тэорыі.

Твор «Сонца ў заплюшчаных вачах», напісаны ў гэты пэрыяд «сонечнага» ўнізму, застаўся адным з найбольш дасканалых твораў Стрэмінскага. На той час ягоны лёс нібы ўсьміхнуўся, расквешіў ягонае жыцьцё зыркмі промянямі славы й пось-пеху — ён кіруе сваёй майстэрняй у Вышэйшай школе мастацтваў у Лодзі, дзе стаў і прафэсарам, ягоная калекцыя сучаснага мастацтва (самае вялікая ва Ўсходняй Эўропе), якую ён зьбіраў усё сваё жыцьцё, атрымала статус дзяржаўнага музэю, ён выконвае шэраг замоваў на росьпісы будынкаў. У бляск гэтых промяняў цяжка ўжо паверыць. Яму хочацца заплюшчыць вочы. Як у дзяцінстве. Сонца на ягоным палатне ператвараецца ў зіхоткую масу плямаў, нібы на мапе сьвету. Плямы — краіны, пра якія мроілася ў дзяцінстве, краіны, якіх не пабачыў, краіны, якіх не магло быць, знітаньня ў адно, як нашая памяць ці пярэсты глёбус.

... Сонечны ўнізм быў нядоўгі, прывідны, як мільгаценне ў замружаных павеках. Польшча, бальшавіцкая Польшча, нічога не даравала яму пры жыцьці. Ні ягонае даваеннае «левізна», ні ягонай беларускасьці, дзякуючы якой яго не закрунулі ў вайну немцы, ні ягонай павасеннай «правізна» і зусім ужо недарэчнай прапаганды авангарду. Ён сыйшоў ціха, зацкаваны і безнадзейна хворы чалавек, на вачах якога знішчалі плён ягонага жыцьця: музэй, школу, палотны й фрэскі. Ён памёр на Каляды, у адзіноце, нястачы й холадзе... Сярод таго, што ашлела — трапяткі вясклавы калейдаскоп — «Сонца ў заплюшчаных вачах», якое сёньня займае пачэснае месца ў Нацыянальным музэі ў Варшаве.

Сьцяг Харэўскі

Творы, прадстаўленыя ў папярэдніх нумарах «НН»:

1. Фэрдынанд Рушчыц. Зямля.
2. Мсьціслаў Дабужынскі. Віцебск. Лесьвіца
3. Марк Шагал. Прамэнад
4. Ілья Рэпін. Беларусь
5. Марк Антональскі. Помнік Кацярыне
6. Вітальд Бялініцкі-Біруля. Блакітная капліца
7. Хайм Суцін. Пах
8. Казімер Малевіч. Чорны квадрат
9. Язэп Драздовіч. Пагоня Ярылы
10. Валанцін Волкаў. Менск. 2 ліпеня 1943 году
11. Манумэнт Перамогі
12. Помнік Леніну ў Менску
13. Пётра Сергіевіч. Шляхам жыцьця
14. Аляксей Глебёў. Францішак Скарына
15. Міхал Філіповіч. Бтва на Намізе
16. Лявон Вітан-Дубежаўскі. Касьцёл Пятра і Паўла ў Дрысьвятах
17. Лявон Тарасевіч. Бяз назвы
18. Ян Булгак. Выгляд з Зарэчча
19. Іосіф Лянгбард. Менская опэра
20. Аркадзь Астаповіч. Дворык
21. Клаўды Дуж-Душэўскі. Сьцяг
22. Прывакзальная плошча ў Менску
23. Станіслаў Жукоўскі. Інтэр'ер
24. Пахроўскі сабор у Баранавічах
25. Міхал Станюта. Партрэт дачкі
26. Яўхім Мінін. Успенскі сабор у Віцебску
27. Ізраіль Басаў. Успамін
28. Віталь Цьвірка. Ганча — партызанская зямля
29. Леанід Шчамляў. Нацюрморт
30. Міхал Рагалевіч. Партрэт

Антон Тарас

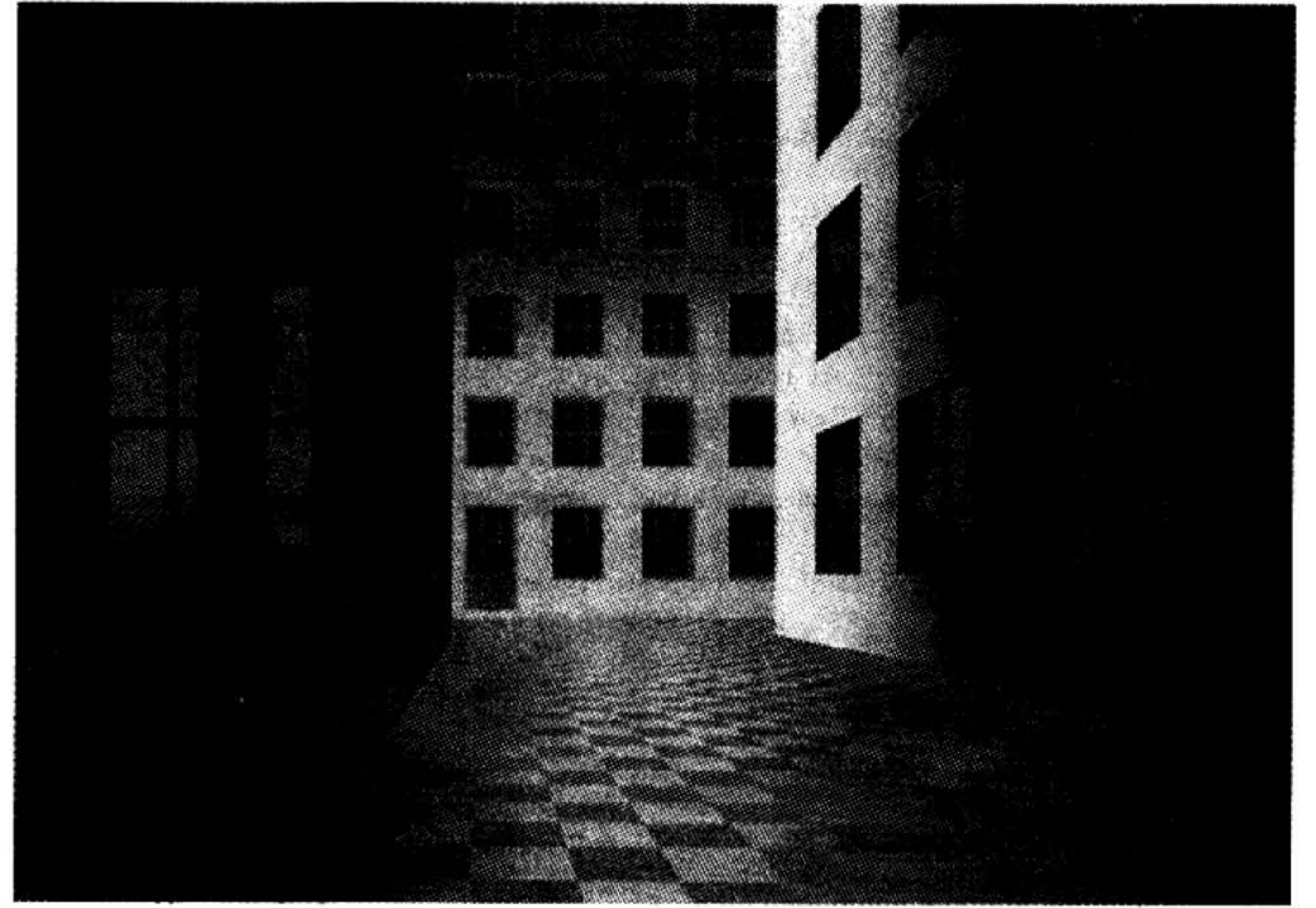
ПРАСПЭКТ СКАРЫНЫ

Праспэкт Скарыны сустрэў нечаканага начнога вандроўніка сырэннамі машын хуткае даламогі, якія белымі, аддаліраванымі да бляску спрытнымі механічнымі шашалямі пранесліся побач з самотнай джынсавай постацьцю ў накірунку далёкае ваннае часткі, палюхаючы паветра няветлівымі пошугамі моргалак, адганяючы нячыстых духаў урбаністычнае Фэміды адвечным сымбалам Сонца, накрэсленым чырвонаю фарбай на псэўдахітнававай абалонцы цыліндрычнага страўніка — сырэннамі, якія зьявіліся аб пасьмяротным расфармаваньні 33-га Менскага гарнізону, казармы якога яшчэ палалі здрадливым полымем — у гэты раз яно, полымя, чамусьці, стала на бок Messmacher und Kritikaster, якія прадаліся захаду за пустыя абяцанкі. Менавіта гэты «прадажны» і рушыў зараз па праспэктзе ўбок пляцу Незалежнасьці, менавіта ён глядзеў зараз абьякавым, стомленым позіркам на ўсё гэты матарызаваны, нізкапалочваны — але адданы — мэдпэрсанал, які дарэма сьпяшаўся той халоднай ноччу ў паўночна-усходнім накірунку, менавіта яго клікалі Зьміцер і менавіта ён спаліў «к е... не фене» друхляя вайсковыя пабудовы, узьведзеныя яшчэ ў той «канцэнтрацыйна-абозны» пэрыяд, калі хлеб давалі па картках і галас Юрыя Левітана ліўся над новым архітэктурным краўдзіам надта ўжо састарэлага гораду. Зьміцер не сьпяшаўся («Як можна сьпяшыць, калі стаіш на месцы? Лева. Права. Права-лева-права... радыкальна, або ультра. Х-ха! Хіба мы на плоскасьці жывем? Гіганцкі шар-кропка, пункт на бясконцым белым мальбэрге ў мастэрскай Бога. У тачке перасечаньня лінію... Х-ха! Чаму няма вэртыкальнага разьвіцьця? Бедны Барыс Натан...»). Разьвіталы позірк ўсьлед машынам хуткае даламогі, апошнія зацяжкі (нейкія танныя італьянскія цыгарэты) — і зноў у шлях. Чаму менавіта на Незалежнасьці? Любімае месца каханкі, надзвычай сымбалічная назва, экспэримэнт кштату «на якім кілёметры мяне возьмуць?», даніна звыкламу ладу жыцьця, пешым вандроўкам, ненавіснаму бэтоннаму монстру, які гвалтуе думкі, які інвэртуе пацучці, верныя дрывасеці якога штодня прарубаюць шырокія просекі праз абпаленае інфармацыйным выбухам цела ляснога запаведніку «Сьвядомасьць», які не дае ўбачыць ні ўсход, ні заход — хіба што толькі сымбалічны гашпільерскі... Люк... прыпынак... Дзіцёнак плакаў жалобна. Зьміцер мог бы, забывшыся на сумленьне, не заўважыць, праплывыць, прапаўшыці побач, зрабіцца пурпуровай птушкай — вольнай, ды толькі зь гірай на шыі — каб толькі ня бачыць і ня чуць, уляцець; але ён пачуў. І ўбачыў. «Дзеці не вінаваты! — крычаў ён, — Дзеці — не!» Не вінаваты. Халодна, гучна, яскрава, нібы прасты куханны нож, які толькі што прымаў удзел у няўдалым згаістым самозабойстве пакрыўджанага пэціклясыка, трошкі жаліва, трошкі задавальна, голасам старога вэтрэра часуў ВОВ альбо нават ВОСР.

Не вінаваты, ня мог ён моўчкі зважаць на тое, што на першым паверсе камфартабельнага магільніку нявыключаным тэлевізарам паказвала плоскае акно аднапакёнае кватэры. Бацькі зьбівалі дачку. Маці трымала яе адной рукой, заламваючы слабыя дачушкіны рукі за сьпіну, зьдзіраючы вострымі фалічнаагрэсіўнымі пазногцямі скуру з лакцёў, спрабуючы вольнай рукой затыкнуць скрыўлены жахам рот, але кожны раз сустрэкаючы потнай ружовай скурай новай рэкі сьліны, новай гукі, жалобныя й бяспэчныя ў сваёй праўдзівасьці й безвыходнасьці, якімі дзячо адказвала на ўсё новае й новае ўдары бацькавай яблыкавай стусінай. Хутка гэтыя гукі прыпыніліся, прыпыніўся і час, і нават горад на імгненне замёр, напужаны паўчалавечым воем падпольнага салдата Зьміцера. «Дзеці не вінаваты, с... кі ё... аны!» Не вінаваты! — словы былі гэтымі, але іх немагчыма было ўжо разгледзець праз сьвежую кроў, праз жорсткасьць людскога катаваньня, якое напоўніла цеснае памяшканьне маленькае аднапакёнае кватэры, падобнае на тысячы гэтых жа кватэраў, каліянізаваных людзьмі паўсюль, ад краю да краю нашае слаўнае сталіцы. Зьміцер забіў іх так, як яго вучылі забіваць здраднікаў, нахабных трусельных шэсьцерак, якія ідэалі прамянялі на штосьці цьвёрдаматэрыяльнае, што можна зьвесці, альбо прадаць, альбо сапсаваць і выкінуць, якія самі мусілі быць вырваны, выкручаны і выкінуты з пэрспэктыўнага грамадства будучыні. Гэта вучылі. Забіваць. Забіваць. Адпадкі, вязні вэртуальнае свабоды, не-залежнасьці, змагары за Эўропу без дыктатуры, за Эўропу, якую ніхто зь іх — падпольшчыкаў, вальнадумцаў, якія забыталіся й апынуліся ў палоне ўласных нетрывалых сыстэмаў ідэальнага ўсеагульнаграмадзкага дабрабыту — гэтак і ня бачыў, і ня марыў нават убачыць, салдаты ў самаробнай парванай сынтэтычнай уніформе, са зброяй, падобнай на цацачную, зробленай у кустарных майстэрнях, на сьняжні дзень ужо зачыненых, прафэсійных забойцы, якія адточвалі сваё майстэрства злосьці на саміх сабе, на сваіх блізкіх, на вулічных сабаках, на асобах бяз сталлага месца жыхарства, на выдуманых ворагах і на ворагах сапраўдных, на ворагах фізычных, на ворагах ідэалягічных і на ворагах агульначалавечых, на ворагах, на ворагах гэтае малое запужанае дзяўчыні, на яе бацьках — былых інтэлігентах, настаўніках, што апусьціліся на самае дно з прыходам новае прагрэсіўнае ўлады. Зьміцер стаў з акрываўленым калом у руцэ пасяродзіне пакою, цяжка дыхаючы, стомлены, зьямелы, пазіраючы некуды ўдалечыню, у пункт перасечаньня сваіх прыдуманых рысаў, вольны ўрэшце каб пайсьці. Халодная сьценка выплывалася блёклымі шпалерамі, выгіналася, падтрымліваючы беднае дзяўчо. Бедная, беденькая... Чаму ты нарадзілася тут, у гэтай краіне, нашто ты ўвогуле абрала

для жыцьця гэты сьвет? Няўжо на небе не знайшлося для цябе месца, няўжо Божа Магутны — Уладар Сусьвету насамрэч ня-добры, злы, гвалтоўны, згаістычны графаман, няўдалы стваральнік існага, бачнага й нябачнага, бязглузды асэнзатар — зьбіральнік і сартыроўшчык экскрэмантаў, які ня любіць і ня ўмее любіць, хіба што тое лайно, якое сам і стварыў, які дазволіў нафце й электрычнасьці зрабіцца галоўнымі каштоўнасьцямі, які ня змог пазбавіць людзей ад ідэяў прыярэтыяў інфармацыі, які даў магчымасьць двум дзгенэратам — бацькам зьбіваць дачку: за што? — за тое, што тая прынесла параннае, скалечанае лёсам, блахастае кацяня з напужанымі вачымі ў галотную, вільготную кватэру на першым паверсе дому, чые вокны глядзяць у твар галоўнае артэры гораду! «Дзеці не вінаваты, не вінаваты...» — мармытаў у рытм цяжкіх крокаў баец падпольнае малаколкаснае арміі, якая ў хуткім часе ўсё адно мусіла расфармавацца, альбо страціць лідэра і — зноў такі — распасца, альбо быць раздушанай магутным ботам сыстэмы, альбо зрабіцца часткаю вэртыкалі. Зьміцер і не заўважыў, як пачаў бегчы, хутка бегчы, гэтак хутка, як ня бегаў дагэтуль ніколі ў сваім кароткім мурашыным жыцьці, бадай што толькі пры пагроме ўсходняга цэнтру, калі «благітныя» спалілі дасканала закансьпіраваны інфармацыйны цэнтар —

склеп у лесе, нашігаваны электрыкай, калі «благітныя» забілі іхнага настаўніка Кунг-Фу — неаднаразовага пераможцу міжнародных баецкіх саборніцтваў, калі «благітныя» — сьмярдзючыя фараоны — знішчылі ўнікальную бібліятэку анархісцкае літаратуры й калі сам Зьміцер ледзь не згарэў у пекле падпольнае друкарні, якая прыхавалася глыбока пад зямлёй, калі выйсьця ў цэнтральны калектарны шлях. Зьміцер бег, і мармытаў адзін і той самы выраз — «дзеці...», і бачыў адную й тую ж кроў на сваёй асфальтавай уніформе, і чуў адно й тое ж полымя над далагладам — полымя над падпаленымі ім жа казармамі 33-га Менскага гарнізону... не... ня тое... Тое было даўно, колькі гадзінаў таму, тое было на паўночным усходзе, а гэта — сэрца. Пляц Незалежнасьці. Над мостам — сьвітанак, сьнег, белая вежа пэдагагічнага. «Якая сука ўзяла Сонца?» Не, Зьміцер, гэта ня Сонца, гэта іржавая куля ў тваю сьлізкую, залацелую патыліцу, куля, якую выпусьціў са свайго імяннага пісталету Сяржук, яшчэ адзін падпольшчык, гэты ж безнадзейны баец, як і ты, па горла ў крыві, злы, стомлены, састарэлы раней за адведзены яму на маладосць тэрмін, яшчэ адзін сьведка. Вось ляжыць загал і аб ягонай ліквідацыі. А праз мост едзе першы тралейбус...

Ігар Сідарук

АЎТОБУС КОЛЕРУ БЭЗ

Апавяданьне

— Гамон, мужыкі! Залазьце ў аўтобус, паедзем.
Мужыкі, што сьвежавалі ў двары забітае парася, змрочна азірнуліся. Пры дарозе стаюць памяты, пашкамутаны «ПАЗік» нейкага дзіўнаватага бэзавага колеру. Адкуль і калі ён па'ехаў — ніхто нават не пачуў. У кабіне сядзеў невыразнага, зусім бляклага выгляду кіроўца ды мэталычна кідаў сабе ў рот з пачка кукурузнай палачкі.
— Куды паедзем? — амаль што ашатэла запытаў у яго гаспадар дворыска, машынальна пераварочваючы парсючка за заднія лапы.
— Туды й паедзем, — кінуў чарговую палачку ў рот кіроўца. — Арыштаваныя вы, ясна?..
— Чаго?! — аж узняліся ў поўны рост мужыкі ды, грозна сьпіскаючы нажы-цесакі, пасунуліся да бэзавага аўтобусу.
— А ну, каціся адсюль, пакуль колы цылы!
— І морда!..
— Бач ты, паскуда!
Кіроўца спакойна скамячыў пусты папяровы пачак, шпурнуў яго ў гародчык, абнесены акуратным шыкетнічкам.
— А вы мне не пагражайце. Я пры выкананьні... А вам за гэта... Самі павінны ведаць. Мусіць жа, не дурныя?..
Мужыкі спыніліся, неяк незаўважна сьцяліся, паціснулі бліжэй адзін да аднаго. Насуплена пазіралі на кіроўцу:

— А мне вашыя харошыя словы да... — нечакана пачаў налівацца барвіньнем той. — Гамуйся, бляха, у аўтобус, каму сказана. Ці вам спэцыяльнае запрашэньне трэба? То зараз выйдзі! Аж увачу прасьвятляе!.. Дубаломы!
У куточку вуснаў кіроўцы выступіла белавадая пена, зьмяшаўшыся з пылком ад кукурузнай палачкі. Здавалася, яшчэ імгненне, і ён пацягнецца за пазуху па які-небудзь кастаробны парабэлюм. Аднак кіроўца, відаць, ведаючы пра свой недахоп, толькі сьсер з роту тыльным бокам далоні белую пенку, злосна зіркаў на мужыкоў.
А мужыкі ўсё тапталіся попчеч адзін з адным.
— Хто сказаў?! — раптам вырвалася ў маладзёйшага.
— Што — хто сказаў? — як бы не зразумеў кіроўца.
— Што арыштаваныя мы?
— А!.. — увесь выгляд кіроўцы ўжо выказваў абсалютную абьякавасьць. — Загал...
— Чый загал? — упарціўся малады тубылец.
— Гасударственны, блядзі! — раптам зароў здыхляк у кабіне, і на губах у яго зноў запенілася.
— Ты не рычы, не рычы... — усё ж з асьцярогаю сыяпануў плечуком другі мужычок. — Ты нам, як што якое, дакумэнт пакажы.
— Які дакумэнт?! Я табе пакажу дакумэнт! — яшчэ страшней роў кіроўца аўтобусу. — Ты ў мяне гэтыя дакумэнт да сьмерці зьбіраць будзеш!
— Ды што мы такое зрабілі, каб нас раптам вась так проста нізавошта арыштоўваць?.. — неак крыху назад падаўся гаспадар, ня так упэўнена, як раней, сьпіскаючы ў руцэ цясак. — Калі за парсючка, дык гэта наш, собскі...
— Не за парсючка, не за парсючка, — крывавата ўсьмінуўся кіроўца. — Тут такое дзела, што... Карацей, сьвіная ваша справа. Так што гамуйцеся ў аўтобус,

рабяты!
— Хрэняітва нейкае, бляха! — пляхнуў кепкаю аб зямлю маладзёйшы. — Паехалі, разьбіромся!
Мужыкі яшчэ нейкі час пастаялі, падумалі, а потым, зь нейкім жалем ды разгубленаю шкадабаю азірнуўшыся на распластаванага парсючка, маўкліва палезьлі ў аўтобус.
Дзьверы з агідным рыпам зачыніліся. Стары, дашчэнтую зношаны матарчык ПАЗіка чмыхнуў, чвэхнуў, кіроўца з пачуцьцём выкананага абавязку швыркнуў сьлінаю праз прачыненую фортку ды зрушыў сваю машыну зь месца.
Аўтобус ад'ехаў зусім недалёка ад вёскі, як раптам, стрэльнуўшы, спыніўся на ўскрайку жытняга поля. Па-сярод кутліны немагчыма-сінечных валожкаў хлапец ды дзяўчына займаліся... Карацей, нераздымная пара маладзёнаў любілася. І любілася моцна, гучна, з захапленьнем ды жарысю. Кіроўца рэзка загнуў матор, выскачыў, бразнуўшы дзьверцамі, на дарогу.
— Імем закона!.. прад'явіце ўдаствярэньні!
— Якія ўдаствярэньні?! — віжам падхапіўся з маладзёйшы голы хлапчыска. — Хто вы такі?
— У аўтобус! Хутка! Абое!! — раптам храснуў яму кулаком па твары лядашчы кіроўца.
— Які шчэ аўтобус?.. Хто вы такі, я ў вас пытаю?! — не чакаючы такога скруту, нічога не разумеючы, размазваў тонкую крываваю юху па падбародзьці хлопца.
— У вась гэты самы! Вось гэты! — проста пляхаў па мэталёвым баку ПАЗіка ягоны валзіла.
— Ды што вы такое сабе дазваляеце?! — усхалілася з валожкавага кіліму й маладзёца, падграбаючы пад сябе параскіданае адзеньне. — Хто вам даў права?!

— Ха! Хто даў права!.. — ашчэрыўся кіроўца. — Той, хто даў, той і ўзяў!.. — Крыху не да месца, аднак рашуча зноў пляхнуў па бэзавым баку аўтобуса ён. — Давай, давай. Апранайся! Там, — ён выразна ўзьніс палец угору, — чакаць ня будуць.
— Вы, вы... — пад напорыстасьцю гэтага нізкарослага азызы не знаходзіла словаў дзяўчына. — Мы будзем на вас скардзіцца!..
— Ага, — стомлена-згодна хітнуў галавой кіроўца. — Паедзем. Там, грамадзянка, і паскардзіцеся...
— Хто... — зноў быў завсё сваё хлапчыска, ды кіроўца раптам выкруціўся цэпам ды згроб усёй плячннёю ягонае валасы на карку:
— Яшчэ хочаш, поскудзь мочаная! Я табе пакажу, хто я такі! Ты ў мяне ня тое што на бабу, на голу курыцу ўскочыць ня здужаеш!..
— Вой, мы паедзем! Толькі адпусьціце яго! — замалілася перад ім дзяўчына.
— Ды трэба мне такое гаўно! — штурхнуў ад сябе хлапца кіроўца, моцна наіскаючы яму на карак. — Ну й гаўно... — ужо глыбакадумна-разважыста дадаў ён.
— Паедзем... Паедзем... — усё прыгаворвала маладзёца, ніяк не трапляючы нагамі ў спаднічку. Вось нарэшце патрапіла, дрыжачымі рукамі зашпіліла гузікі на блузачы, схалілася рукою за плячо свайго зьбяглелага каханка ды ў поўнай зьянкавельскай замёрла, пакуль разлаваны кіроўца ня ўскочыў назад у кабіну ды ня бразнулі дзьверы, рэзка расчыняючыся перад імі. Хлопец, так і не апрануўшыся як сьлед, падаўся ў аўтобус першым, працягнуў руку сваёй спадарожніцы, і яна сьледам за ім нясьмела ступіла на прыступку.
Дзьверы балюча ўдарылі па дзявочых плячах, і жытняе

— Слухай, едзь адсюль, га?..
— Не да цябе зараз, хлапак... Дзела ў нас...
— Ага, уманторваў бы ты па-добраму. Па-харошаму просім.

ŚNIEH I PIASOK

НАЖКУ

Čužaja poúnia
nad zašniežanym parkam
siahoúnia žziaje.

02.12.1998

Ślady na śniezie
ad dziciačych abcasaŭ...
Nie suciašajuć.

04.12.1998

Praz ranišni park,
uzdoŭž zamierzlaj rečki
idu pa śniezie.

05.12.1998

Idu z marozu
u kitajski restaran
pa čarku viski.

06.12.1998

Bierah Śvištačy.
Śnieh syplecca ŭ cišyni
na vadu j piasok.

06.12.1998

Na brudnym śniezie
jarkija kropli kryvi
dziaŭbie varona.

13.12.1998

Zamierzla rečka.
Jość spakusa: naprastki
kiravacca damoŭ.

10.12.1998

Фотак Аляксандр Абдуцько

ШРЫФТЫ

У інстытуце па шрыфтах (была ў нас і такая дысцыпліна) я меў выдатныя адзнакі. Толькі магістрам шрыфтовых кампазіцыяў ня быў. Так, нешта ліха-хутка накрэмзаць вялізнымі літарамі мог, а сядзець і выточваць розныя там засечкі адраджэнскіх альфавэтаў... Прабачце. Кампютар, дзякуй Прагрэсу, зжыў са сьвету

шрыфтавікоў, што бралі навуку каліграфіі дупай. А вось майстры графіці жывуць і квітнеюць. Вядома, здараюцца й казусы. За надпіс на прыбіральні можна апынуцца за кратамі, што сьведчыць пра актуальнасьць і патрэбнасьць аналізу шрыфтовых твораў і іх месца ў жыцці нацыі. Толькі сьляпы ня бачыць неабходнасьці

пераходу на лацінскі шрыфт. І ўяві сабе, як будзе крыўдна беларусу, калі на чалавечы шрыфт раней за нас прыйдзе расіянін? Жах. Мы тут па судах за мяккія знакі ходзім. Нацыянальны сход толькі рыхтуецца разабрацца ў праблемах правапісу. А тым часам, у Расеі пачаўся працэс пераходу на лацінскі шрыфт. Працэс ідзе ма-

рудна, але йдзе. Японцы (зазірні ў Інтэрнэт) слакойна пішуць лацінскім шрыфтам. Вялікае, як той (не, ня той, на каго ўсе пальцам паказваюць, а разумны) казаў, пачынаецца з малага. Таму з гэтага дня буду занатоўваць свае Нажкі выключна лацінкаю.

Адам Глэбус

АЎТОБУС КОЛЕРУ БЭЗ

Працяг са старонкі 13

поле ў кропліх сініх валюшкаў апошні раз праплыло перад іхнымі вачыма.

Зграйка сівенькіх бабулек у белых хустачках няспешна дыбала па дарозе да могілак. На тое, што позаду іх натужна раве нейкі дабіты ПАЗічак, яны сьпяраша зусім не звярнулі ўвагі. Але вось пыл з-пад колаў закурэўся зусім блізка, аўтобус пад'ехаў амаль што ўсатыч да іхных сьпінаў, і бабулькі перапалохана зьбіліся на ўзбочыну. Аўтобус рэзка збавіў абароты, зьяжджаючы сьледам за бабулькамі на край дарогі. Тэя пачалі ашаломхана крычаць, махаць рукамі кіроўцу, яшчэ болей цясьніцца на ўзбочыну. Толькі кіроўца, каменны твар якога ўжо можна было выразна разгледзець скрозь лабавое шкло, упарта ціснуў на газ. Тады бабулькі пабеглі.

Галосычы, дробна перабіраючы старымі, нядужымі нагамі, яны беглі па краі дарогі, задыхаючыся ды лёдзь ня падаючы. Усяго некалькі крокаў заставалася ім дабегчы да могілак, як раптам адна старэнькая жанчына спатыкнулася, нязграбна падвярнула нагу, засталася ззаду, і астатнія ў тую ж хвілю пачулі глухі, тупы ўдар, нібы хтосьці скінуў з гарышча проста на падлогу мех з бульбаю. Ужо толькі хрыпучы й давячыся сухім, калючым павестрам, яны ўбеглі за агароджу могілак,

спрабуючы хоць як уратавацца, хоць як схаватца за крыжы ды магілы. Аўтобус, няспынна сыгналячы, заехаў адразу за імі ды з агідным мэталёвым скрыгатам напароўся адразу на некалькі помнікаў. Паваліліся крыжы, пырснула дробным шклом фара. З вылузанымі вачыма кіроўца выскачыў з кабіны, няўцямна зірнуў на фару, а потым — ужо асатанела — на бабулек у белых хустычках:

— Харэ бегашь, каргаўё кульгавае!..

— Што ты?.. Што ты?.. Ты ж нас... Зусім... — усё не маглі аддыхацца й нават не маглі гаварыць тэя.

— Бегашь, кажу, харэ, мумымры каргаючыя! Давайце ў аўтобус хутка.

— Куды?.. Ты што?.. Ты ж падавіў нас! Вуляначку насмерць пераехаў!

— Я вам перасуду! Вы ў мяне, скульлё недарэзанае, паезьдзіце! Я з-за вас, лярвоты, фару раскірдзачыў! У аўтобус, каму сказана!!! — аж да пазногіяў страшна зьбяляў кіроўца.

— Вой, Вуляначку!.. — як ня чуючы, усё ж перакрыла ягоны рык сваім галашэньнем найболей сухацелая бабусечка. — І за што?!

— За злосьнае супраціўленьне падчас арыштаваньня, вось за што, старакірыцы!

— Якога... арышт... — як рыба, заплям-

кала ротам тая, што галасіла.

— Такога! Арышт і ёсьць арышт! І супраціўляцца беспалезна. У аўтобус, маць вашу, колькі раз паўтараць, — як і раней, з раптоўнай бясконцай стомаю ў голасе прамовіў, амаль што ня глядзячы на бабусек, кіроўца.

І бабулькі, выціраючы ражочкамі белых хустычак запалыя навек вочы, склаўшы сухою папераю плечы, так нічога й не зразумеўшы, скорана палезылі ў аўтобус.

У мястэчку, куды праз паўгадзіны заехаў аўтобус, было ціха. Толькі ў дзіцячым садку, што жывапісна мясьціўся сваімі невялічкімі дамкамі-вежкамі на ўскраіне, ажыўлена раўлі-галёкалі маляты ды квахтушкаю тупала вакол іх таўсматыя выхаватэляк. Лёгка брама, звараная зь перавітага дроту, была адчынена, і аўтобус як ехаў, так і стаў ужо на тэрыторыі пясочна-арэлевых уладаньняў. Кіроўца, пакуль не вылазачы, крыху апусціў шкло, і ягоны абгрызены палец замёр у немінучым скіраваньні на выхаватэляк:

— Усе, хто ёсьць! Давайце!..

— Што... давайце?.. — бы ў поўнай дурнавеласці, спытала тая.

— Давайце, давайце. На вас у мяне таксама... Так што паездзем.

— Куды паездзем? Хто? Я?.. — жанчына

раптам села ў пясоч. Зьянацку яна азадкам зачэпіла нейкага сапельчыка, які страшэнна зароў. — Ціха, ціха... — ня глядзячы на сапельчыка, пачала яго супакойваць выхаватэляк.

— І ты. І кіндэрбобікі твае. І ўсе, — відаць, кіроўцу ўжо сьмяртэльна надакучылі гэтыя ўсе тлумачэньні-аб'ясненьні, таму што нават кукурузную палачку, якую ён знайшоў у сябе на сядзеньні, ён жаваў неахвоць, ляютна, абы разжаваць.

— Ды што... Ды як вы можаце?! А бацькі?.. А... Не, нікуды мы не паездзем! — ужо стаяла на цвёрдых нагах таўсматыха.

— І бацькі, — як ня чуў трохі злосьнае катэгарычнасьці ў апошніх сійных словах кіроўца. — Усе паедуць.

— Ая!.. — пачала была выхаватэляк, ды раптам кіроўца з ағаломшаным спрытам выскачыў са свай кабіны, бы той ушчэнт згаладнелы клешч, учапіўся растапыранымі пальцамі жанчыне ў шырокія цыцкі ды пацягнуў-павалок, адыходзячы задам, яе да аўтобусу:

— А ты.. Ты... — толькі пеніліся па краёх ягоны пасіпелыя вусны. Вось нейкае да немагчымасьці брыдкае слова зьяляцела зь іх, хвостка пляснула выхаватэляк па твары, які ўвесь пайшоў плямнотнаю чырванню. — Арыштава-

Tadej Karabovič

Tadej Karabovič

roznyja padziei

z malenstva

atrymoŭvajuc sens

dla mianie

što staju za ścianaju ūspaminaŭ

štorazu ciažej

pryhadać

roznyja padzici

ja pajšoŭ paŭsviacić jabłyki

na Spasa

a viarnuŭsia darostym

i ūspamin pakaciŭsia ū dašpiely vierasieŭ

u maŭčaŭnic

ПАЕТКА НАДЗІЕЯ АРТЫМОВІЧ ДАСЫЛАЕ З ПАДЛАША СВОЙ ЗБОРНИК ВІЕРШАЎ «ДЗІВІЕРЫ» 1994 Г.

paetka Nadzieja Artymovič

dasylaje svoj zbornik «Dziery»

dzie abbersanyja metafary

picrablytvajucca z adzinotaj

dzie što ni radok

to ikona abo styhmat

pakutaŭ Haspodnich

Bielsk u jakim

žyvie paetka

zaŭlicca sklapieŭniami zhadak

praŭdzivaŭci

ŭ vieršach

ŚVIATYJA ŪŁADZIMIERA NAŪMIUKA

(EKSLIBRYS)

viartajucca nazad

a Narva

plyvie

i ryba bjecca ŭ žakach

viartajucca z proščy

a ryba ŭ Narvie

ŭ žakach

SPAS U KITAJHORADZIE

la carkvy natoŭp jabłyk

dy hruš u kašach

pachnie ładanam

iduć jabłyki z Chrosnym chodam

idzie jabłyčny Spas

ž ikonaj Pieramianieŭnia

papiarod

Pieramaŭ z ukraïnskaj Andrej Dyŭko

Tadej Karabovič — paet, pierakładčyk, aktyvist ukraïnskaha ruchu ŭ Poľšcy, aŭtar šašci paetyčnych zbornikaŭ. Pierakładaŭ ž bielaruskaj vieršy Nadziei Artymovič. Jaho apošniaja kniha nazyvajecca «Što staju za ścianaju ūspaminaŭ».

Tadej Karabovič vykladaje na katedry ukraïnskaj filalohii ūva ūniversytecie imia Skłodowskoj-Curie ū Lublinie, ale žyvie na Chołmšcyne ū maleŭkaj wiosacy Hola. Zasnavaŭ tam skansen: staryja viatrak, kłunia, chata pobač z draŭlanaj cerkaŭkaj, što štuliliŭsia za staraviečnym kamiennym parkanam, zvaŭnicaj. Chacia Chołmšcyne — daŭniaja ukraïnskaja ziarnia (u Chalmie pachavany Danił Halicki, naradziŭsia pieršy prezident UNR Hrušeŭski), ciapier ukraïnceaŭ tut vobmal: ich departavali ū 1947 hodzie padčas «Akcyji «Višta», finalnaha aktu kryvavaj polska-ukraïnskaj vajny, jakuju pryniata datavać 1942-44 hadami, ale jakaja nasamreč ciahnułasia daŭžej.

Tadej Karabovič i sam padobny da svaich vieršaŭ — prazrysty j volny. Žyvie ū wioscy, jezdzić na pracu ū Lublin za 50 km. Adradziŭ carkvu, stvaryŭ skansen, robić šmat dla polska-ukraïnskaha dyjalohu. Nie are, nia sieje, nia chodzić z kasoju — pracuje pa-inšamu.

Dziŭna, jakich ludziej možna sustreć u Poľšcy. I dzie! U Sejnach žyvie Krzysztof Czyżewski. U hetym miastečku z 5000 žycharoŭ vydajecca try taŭščežnyja kulturnyja časopisy. U Krynkach na miaży — Sakrat Janovič, adzin z najmahutniejšych bielaruskich rozumaŭ. U Valiŭach Lonik Tarasevič trymaje svoj park ekzatyčnych ptuŭak. A ū malupasiŭkaj Holi — Tadej Karabovič. Dumajuć, dziejuć, tvorać. Ščašlivaja kraina, dzie stolki vialikaha ū małym. I dziŭna nam, u Bielarusi, dzie, zdajecca, adrazu za bramami Miensku pačynajecca kraj dziełak, kuraŭ, kosaŭ i ūsieahulnaha viartaŭnia da pryrody, dzie z intelektualnaj pracy možna žyć tolki ū stalicy, a litarataru, što apynuŭsia pad

Štonimam, prosta musova trymać karovu, dzie apalohija sialanskaj pracy ličycca abaviazkovym atributam pastaŭnia, jakoje maje prynosić mastak. Ale jošć u nas, jak u inšych, skały: Nina Maciaš u Bielaaziersku, Aleš Puškin u Babry na vulicy Hornaj... Niemahčyha nie lubić Poľšcy, dzie takich skałaŭ — šviet.

Tadej Karabovič piša pra Chołmšcyne, svoj kraj na kraï Poľšcy, piša biez vysokich stylaŭ, pałkich zaklikaŭ i štučnych rytmaŭ, volnym vieršam, jasnym slovam, samadastatkova skupymi vobrazami. Vioski: «Spas u Kitajhoradzie», «Chvysiŭka», Busty ū Turovym»; vodary: «Pach miaty», «Pach hryboŭ», «...sałodkija jabłyki poźnija»; ekslibrysy: «Chołmski ekslibrys», «Paetka Nadzieja Artymovič», «Ekslibrys Czesławu Miłoszu»; uspaminy, malitvy, načnyja zapisy. Tak moža pišać kožny — u hetych slovah vialikaja počašć — tak moža žyć kožny.

A.D.

ная ты, скукожына! Ясна табе?!

— Дзеці... дзеці... — міжволі падавала-ся яна кіроўцу. — Толькі ня плачце... У аўтобус... Дзядзя памыліўся... Ня бойце-ся. Мы паедзем і прыедзем... А дахаты... я сама... вас... потым... Толькі ж ня плачце!

І толькі выхавачелька паўтарыла пра плач, як дзеці зараўлі. Засмаркаліся, заенчылі, заверашчалі. Яны плакалі, яны насамрэч баяліся гэтага худагэзнага дзядзю, які цягне іхную Ганну Халімонаўну ў нейкі страшны бэзавы аўтобус ды яшчэ хоча, каб і ўсе яны лезлі туды таксама.

— А-а!.. Сьціхніце, каб вам заляпіла! — ужо разьдзіраўся крыкам кіроўца. Ужо жахліва раскрытыя вочы Ганны Халімонаўны спачатку ўпляжыліся знутры ў аўтобуснас вакно, потым мітусьліва падаліся да выхаду, ужо кідаў кіроўца парамі, а то й па трох-чатырох у аўтобус саплівае, памурзанае падшываньне, і ўжо падалі, валіліся адзін на аднаго пераляканьня сапліўцы ў духотным, нажараным сонцам за дзень салёна. Дзядзю якая магла лавіла ды супакойвала ўпацелая выхавачелька, ёй крыху дапамагалі ранейшыя арыштанты, неахвотна ўсаджвалі на вольныя месцы. Праўда, адна бабулька пачала хутка-хутка маліцца за

кожнага, у кожнага спрабуючы запытацца імечка, але мала хто зь перамакрэлых малятаў да яе азываўся...

А матор заходзіўся гудам-скрыгатам, бэзавы аўтобус калаціўся ды ляскаець, кіроўца лаяўся, дзеці раўлі, не сьціхаючы. Вось працяты мэтальваю трасучкаю ПАЗік тузануўся, крануўся ды, ушчэнт распляжыўшы акуратненькую пясочніцу з жоўтым жвірочкам, рэзка выпер зь сіротнага апусьцелага садку.

Да самае цёмнае начы ладаваў кіроўца арыштантамі свой аўтобус. Падазронага электрыка ён здзер проста з тэлеграфнага слупа разам з «кошкамі» ды ланцугамі, дзье цётхны нейкае халеры стаялі от так сабе пры дарозе ды немаведама пра што балабонілі, нейкі сівізны дзядзючка бартаваў побаč са сваім «Запарожчыкам» прабітае кола, на хутары, дзе нармальнаму чалавску й жыць немагчыма, сям'іска, па ўсім відаць, добрых куркулёў, перабірала бульбу, непадалёк ад хутару, таксама пры дарозе, адна лядачая кабэтухна прадавала зь вядра яблыкі-пепенкі, узбоч лесу сухаплюжны татка, таўсмужная мамка ды дзье цыбатыя дзевачкі-пераростачкі шуравалі з грыбоў, перакрыўлены дзед з кульбачкаю пераганяў цераз дарогу статак каровак, якія пачалі рыкаць па-дурному, калі кіроўца застаўбурыў дзядка ў аўтобус, на пустаўнай АЗС касырка-запраўшчыца няк не магла даўмецца, як жа гэта так яна ўсё кіле

без нагляду-прызору ды некуды паедзе ды, магчыма, ужо й ня вернецца (?), вясковы пацтар проста бразнуўся з ровару, ашаламханы загадным крыкам кіроўцы спыніцца, «Паскудрыла бздзючы, стой, каб ты здох!», ды так з роварам і хацеў перціся ў ПАЗік, але, страціўшы зьнянацьку пярэдніх два зубы, свой ровар з крываточным жалем пакінуў у прыдарожнай траве-мураве, буракапольная брыгада спачатку нават не азірнула на ўсё тыя ж скульптурчыя зыкі кіроўцы, аднак яны яшчэ ня ведалі, ого, яшчэ ня ведалі, з кім маюць справу, і справу не абы-якую, і што жартамі тут... нават і блізка..., у маленькім гарадочку адзін дужа акулерысты разумнік з выглядам закалотнага зайзятара чытаў на лаве, а болей, паскуда, рабіў выгляд, што чытае газету, а ў кавярнячы, у якую кіроўца ўпароўся-заехаў от так проста аўтобусам, тры млявыя ахвіцянчаккі спрабавалі нават ад яго адкупіцца скрыняю перабралзілага піва...

Ай, ды ўсіх і не пералічыш. Людзей у ПАЗ было ўжо напіхана столькі, што было чуваць, як хрумсьцяць нечыя костачкі, нехта дзіка крычаў, той-сёй зь дзетак яшчэ вішчаў, але большасьць, зачаўленая з усіх бакоў дзядзючкамі ды цёткамі, ужо нават і не дапінала ні да воднага ўздыху. Твары, перакрыўленыя, раскірплюханыя твары былі прыціснутыя да вокнаў, і вочы шмат у каго вылузваліся проста прэч...

Кіроўца ахрып ад крыку, ягоная лаянка рабілася ўсё болей жорсткаю, у набіты бітма аўтобус ён запіхваў арыштантнаў плячом, усё часцей падштурхоўваючы каленам, усім цела навалываючыся на дзьверцы...

А між тым, паволі цягнула...

Вялізны горад наперадзе паказаўся зусім нечакана.

Адзіная ацалелая фара аўтобусу кігжалам прарэзала навакольле. Высачэзныя гмахі вырасталі зь цемры, нібыта начныя, шэрыя прывіды. І тут кіроўца, нешта заўважыўшы, задаволена пацягнуўся ў бардачок ды, крыху там памацаўшы, дастаў новы, нераспакаваны пачак кукурузных палачак. Не адрываючы вачэй ад таго, што прасьціралася перад ім наперадзе ды па баках, ён пачаў разрываць пачак, прыціскаючы яго адною рукою да рулявога кола.

Паўсюль, ля кожнага дому, ля кожнага пад'езда, у кожным двары стаялі людзі. Людзі стаялі паўсюль, куды толькі магло дастаць вока. Начны ветрык зьлёгка калыхаў іхныя белыя строі. Усе маўчалі. І кожны зь іх у маўчаньні чакаў... свае чаргі... каб ехаць і ехаць... ехаць і ехаць... ехаць і ехаць... скрозь цёмную ноч... у аўтобусе колеру бэз.

Кастрычнік, 1998 г.
м. Кобрын

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Шануйце прыватныя рэкламы!

Працягваючы друкаваць бясплатныя абвесткі, мы пачынаем таксама друкаваць абвесткі большым шрыфтам і ў аформленым выглядзе, але за невялікую плату:
— да 20 словаў — 40 000 руб., звыш 20 словаў — 60 000 руб.;

— па мастацку аформленая аб'ява (мінімальны памер рэкламнага модуля 18 кв. см.) — 180 000 руб.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пералічыць грошы праз пошту пераводам на наступны разліковы рахунак: Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», р/р 3012213050010 Ленінскае аддз. «Белбизнесбанка» г.Мінска, код 763.

На зваротным баку бланку паштовага пераводу ў скарты «Для лісьмовых паведамленьняў» запісаваецца дакладна і чытальна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і АБАВ'ЯЗКОВА ДАДАЕЦЦА СКАЗ: «ЗА РЭКЛАМНЫЯ ПАСЛУГІ».

Калі дзейнасьць, якую вы рэкламуеце, падлягае ліцэнзаванню, у абвестцы неабходна пазначыць нумар, дату выдачы і тэрмін дзейнасьці ліцэнзіі, назву органа, які яе выдаў.

Друкуючы на старонках «НН» платныя абвесткі, вы спрыяеце выхату газеты.

Рэдакцыя

Куплю кнігі пра паганства, акультызм, чорную ды белую магію. Pagan storm will come! Марозаў Арцём, 222120, Трусавы 55-48, Барысаў. Тэл.: (01777) 9-77-40

Шукаю тых, хто слухае «ZNICH», «Капішча» і г.д., чытае «NN» і верыць у святлыя сілы Маці-Прыроды і Паганскае веры. Марозаў Арцём, 222120, Трусавы 55-48, Барысаў. Тэл.: (01777) 9-77-40

Праца па м/ж, у хаце, з/л 200 у.а., заключаецца кантракт з кампаніяй ЗША. 2 капэрты, 1 са з'ява + купон б/а. 220082, Менск, а/с 53

Пазнаёмся з хлопшам 21-27 гадоў, бяз д/з, найперш — добрым сябрам. Вольга, 22152/40. Захаллены: прырода, жывёлы, вандроўанні. Пажадана фота (вярну). Вул. Фурманова 9-20.

КУПОН БЯСПЛАТНЫЯ ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, а/с 537

Тэкст _____

Імя і прозьвішча _____

Адрас, тэлефон _____

Паштовая скрынка

Віктару М. зь Менску. Тэксты пра Горадню, матро і Берасце — апісальныя, прыбліжныя, неабавязковыя. Раней казалі б — «нявызначаныя». Пішыце карацей і пра тое, пра што не пісаць немагчыма. «Рэспубліка Горад» — гэта тое, што мы імкнемся перадаць, прычым найперш у сабе. Наша самабачнае апісанне апошніх гадоў міжкуе з самабачаным і таму ніякае карысьці не прыносіць. Значыць, мы мусім казаць пра сваё або добрае, або тое, што леве, нават калі гэта блючыя словы. Апошняе нельга блытаць з лаянкай, раздражненнем і злосьцю.

Яўгенію К. з Гомеля. Літаратурныя практыкаванні падаюцца ўдалымі, а вось журналістыка або крытыка выяўляюць брах досведу, нечэпнасці і практыкі.

Скіргайлу П. зь Менску. Форма цэжкая, спэцыфічная, мейдзіяная.

Ніколу Б. з Дубровы. Перачынаў няма. Адно заўважым: барыцеся разам з намі, бо «застыглыя» маззавы беларускай будзёншчыны нам муляе на мнеш, чым вам. Можна зьдзіла высьмейваць памылкі, а можна рабіць культурнамоўныя аглянды, чагб ў нас даўно ніхто ня робіць. Ад чаго будзе болей карысьці, напэўна, казач ня вярта. Сёння мы маем такі стан мовы і тых, хто на ёй піша, калі няма гаворкі пра самабытнасьць і прыгажосць, а ёсьць толькі асвешчаны і першая, і

Дзяржынск. Тэл.: 6-53-75
Ігарка Жабянка віншую з днём нараджэньня Жадаю пасьпеаху і добрых сяброў. Іпа
Віншую Паўла Гормаша і Алеся Мазура з Калядамі. Дзякуй за тое, што вы ёсьце. Дзяўчына
Ксёнічка-ластавачка! З Новым годам і Калядамі! Усё будзе добра.
Booker чакае цябе. З.П.

Фармавіць спачатку грамадзтва, а потым дзяржаву, бо здрада на дзяржаўным узроўні ёсьць вынікам непатрабавальнасьці грамадзтва да самога сьбе. Сяржук Аржаншаў
Вышлю бясплатна даступныя бяспходныя народныя рэцэпты, якія цалкам вылечваюць аблысьненне, алькагалізм, адному прастаты, хваробы печані, вывад камянеў з арганізму без апэрацыі. Капэрты + купон б/а. 210001, Беларусь, Віцебск-1, а/с 39, бабе Ніне

Вышлю бясплатна правараныя народныя рэцэпты поўнага вылечвання імпаўнцыі, бесплодзьдзя, астмы, алергіі, прастаты, хваробу суставаў; параво, як фармавіць зрок. 210001, Беларусь, Віцебск-1, а/с 39, бабе Ніне

Бясплатна вышлю насенне блэкуту плямстага, які вылечвае рак. Дам народныя рэцэпты поўнага вылечвання заіканьня, катаракты, лезапушчанага дыябэту, язва і раку страўніка, поўны комплекс практыкаваньняў, якія аднаўляюць зрок пры любых захворваньнях. 2 купоны б/а + хоп. са з'ява. 210001, Беларусь, Віцебск, вул. Цітова 121-15, бабулі Ніне

Бясплатна вышлем мэтыдыкі міжнароднай дабрачыннай арганізацыі, якія дапамогуць усім, хто мае патрэбу, зухта й бясплатна набыць кватэру ці дом. Капэрты + купон б/а. 210021, Віцебск-21, а/с 21

Мяню 2-пакаёвую кватэру ў Арзібузе на 1-пакаёвую кватэру ў Менску альбо 2-пакаёвую кватэру ў Беларусі. 210001, Віцебск-1, а/с 39, Вольга

Мяню 1-пакаёвую прыватываную кватэру палепшанай плянроўкі, 19/37 кв.м. 4 паверх 5-павярховага дому ў Віцебску на кватэру ў Менску, Маскве, Кіеве. 210001, Віцебск-1, а/с 39, Алена

20 студзеня газета «РАЊІЦА» праводзіць простую тэлефонную лінію з гуртом «NRM» з 16 да 17 гадзіны праз тэлефон (017) 268-25-88

Радыеперадача «НА ЎСЮ МОЦ: УСЁ, ШТО ВЫ ХАЦЕЛІ ВЕДАЦЬ ПРА БЕЛАРУСКІ РОК-Н-РОЛ!» цяпер выходзіць штоаўторак з 23-й гадзіны. 12 студзеня 1998 году вас чакае інтэрвію з «КРЫВІ» і шмат іншай інфармацыі.

другая зьява часта становіцца стымулам для творчасьці, хоць далёка не заўсёды зьяўляюцца. Але хто, як ні вы, пажака нашым і чытачам, і аўтарам, чым прыгожая мова адрозніваецца ад «застыглых маззавоў»? Мы маглі б зрабіць такі артыкул з вахкі лісьці, але разумеем, што тут патрэбна сыстэма. Таму чакаем ад вас тэх дэпаса.

С.Б. з Хойнікы. На жаль, гэтая лекцыя заваяла для газеты. Калі яна выйдзе ў іншым фармаце, мы абавязкова паведамім.

Сяргею К. зь Менску. «Наша Ніва» экспэрыментавала з лацінкай шмат. Што да варыянтаў рафармаваньня лацінкі, дык мы пераканаліся — іх столькі, колькі ёсьць карыстальнікаў. І калі друкаваць усё, што нам дасылаюць на гэтую тэму, ня хопіць газеты. Што да развагаў і ідэяў, дык ёсьць, бадай, яшчэ толькі адно меркаваньне наконт беларускай лацінкі, якое пакуль не прагучала на старонках «НН»: беларуская кірыліца супрацьстаяць русіфікацыі, бо знаходзіцца з расейскай мовай у адным полі, а лацінка ў гэтым сэнсе зьяўляецца. Кірыліца вымагае сьведмага выбару і адказнасьці за мову, а лацінка «здымае праблему». Калі б сёньня ўсю беларушчыну перавесці на лацінку, гэта прывяло б мову да маргіналізацыі або нагібелі ў афіцыйна дзяюмоўнай краіне. Увесці лацінку з карысьцю для мовы змагла б дзяржава ў часы нацыянальнага ўздыку. Магчыма, некалі так і будзе. І таму мы друкуем некаторыя матэрыялы лацінкі.

Новыя кнігі, дасланыя ў рэдакцыю

Ды-Джэй Адралжэньня (Зборы Беларушчыны) — Менск, 1998. — 80 с.

А.Каўка. Будам жыць! Пра тое самае. — Менск-Масква: БГАКЦ, 1998. — 274 с. — Наклад 300 ас. — (Архіў Найноўшае Гісторыі) ISBN 985-6012-54-6

Белорусская пресса / Уклад. В.Вараб'ёў, В.Гурэчкі, С.Пабылінская; Пад рэд. В.Гурэчкі. — Менск: «Дело (Во-

сток + Запад)», 1998. — 300 с. — Наклад 3000 ас. ISBN 985-6543-01-0

Athenaeum. 1998. Том I. Ігар Лялюк. Рукалісныя крыніцы Нашыя нацыянальнае бібліятэкі Францыі па гісторыі зносінаў паміж Францыяй і Вялікім Княствам Літоўскім у новы час (XVI-XVIII стагодзьдзі) / Рэдактар А.Дзярновіч. — Менск: БГАКЦ, 1998. — 90 с. ISBN 985-6012-63-5

БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ

Сапраўдная інфармацыя на сапраўднай мове!

Публіцыстыка:

Тыдзень у сьвечце 20.00 ндз, 6.00 пн; Тыдзень у Польшчы 20.00 сб., 14.30 ндз; Тыдзень у карэспандэнцыях з Горадні, Вільні, Віцебску 16.30, 20.00 ндз; Ад панядзелку да нядзелі - інфармацыйны блэк 20.00 ндз; Штодзённым камэнтар 6.00, 11.00, 20.00; Рэзанац 20.00 ндз; 16.30 пн; Акіно - Беларусь у сьвечце 17.00 чац; Скрываваньне думак (польска-беларускія дачыненні) 20.00 сб.; 11.00, 14.30 ндз; «Бумэранг» 16.00 ндз;

Актualі:

навіны 14.30*, 16.30, 17.00, 20.00; карэспандэнцыі зь Беларусі 6.00, 11.00, 16.30, 17.00, 20.00; агляды прэсы 14.30; польская прэса пра Беларусь 20.00; найцікавейшы сюжэт дня 20.00 пн**, 16.30; культура і літаратура: Беларуская эміграцыйная пісьмовасць 17.00 сб, 20.00 ндз; Бабілёнская бібліятэка 16.30, 17.00 пн; агляд тыднёвіка Ніва 20.00 пн, 6.00, 14.30 аўт; агляд выданьняў Часопіс і Пшэглёнда праваслаўны 20.00 сер***; 11.00, 16.30

чац***; Культурныя Актualі 20.00 сер; 6.00, 14.30 чац; Гарталючы Культурныя Старонкі 16.30 пт; 20.00 сб; Беларуская эміграцыя пра нацыянальную мову 20.00 чац; 11.00, 16.30 пт; Ад Бібілі да беларускай літаратуры 20.00 сб.; 11.00, 16.30 ндз; Жыццёвыя (літаратурныя перадачы) 16.30, 17.00 пт; Погляд з партэру (тэатральная перадача) 16.30, 17.00 ндз;

Карыснае, цікавае, забавнае:

Усякія ўсячына 20.00 пн; 11.00, 14.30, 16.30 аўт; Юрыспрудэнцыя 16.30, 17.00 аўт. Эканоміка Польшчы 20.00 аўт; 11.00, 14.00 сер. Інтэрэс(эканамічны выпуск) 16.30 аўт; Кроніка спорту 20.00 аўт; 6.00 сер; Цьвіркун(дзіцячая перадача) 20.00 сер; 11.00, 16.30 чац. Навука і тэхніка 20.00 чац., 6.00, 14.30 пт; Урок польскай мовы 20.00 пт; 6.00, 14.30 сб; Сьмех ды й годзе (гумар) 20.00 пт; 11.00, 16.30 сб; Рэдакцыйная пошта 16.30 сб; 6.00, 14.30 ндз; рэлігійная гутарка 6.00 ндз;

Музыка:

Канцэрт віншаваньняў 17.30 ндз.; 6.00, 14.30 пн; музычны выпуск 11.00, 16.30 пн, 20.00 ндз; Пра-рок (музычная праграма) 16.30, 17.00 сб;

Новыя хвалі і частоты (ад 25 кастрычніка 1998)

18:00 - 19:30	6000, 6170, 7155, 9615 кгц	(49, 41, 31 м)
22:00 - 23:30	6010, 6025, 6170, 7155 кгц	(49, 41 м)
06:00 - 07:00	5995, 7275, 7295, 9750 кгц	(49, 41, 31 м)

Усе перадачы можна слухаць на сярэдняй хвалі 576 кгц (521 м)

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

576 кгц — новая частата на сярэднях хвалях!

У праграме:

... навіны зь Беларусі і ўсяго сьвету, правы чалавека, апазыцыя, улада, родная мова, эканоміка, мэдыцына, культура, гісторыя, эміграцыя ...

Спэцыяльныя перадачы:

... Граскі акцэнт, Вострая Брама, Чытальная зала, Блізкая Эўропа, Неабжытая спадчына, Сымбаль веры, Беларускія раздарожжы, Адукацыя за мяжой, Новае пакаленьне выбірае, Беларускі інтэрнэт ...

ІНТЭРНЭТ: <http://www.rferl.org/bd/belarus>

Паштовы адрас: 220005, Менск-5, п/с 111 • Vinohradská 1, 11000 Praha 1, Чэхія

ЗАСТАВАЙЦЕСЯ СА СВАБОДАЙ!

«Наша Ніва» незалежная газета заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Выдавец: рэдакцыя газеты «Наша Ніва». Заснавальнік Павел Жук. Макет Віктар Корзун. Адрас для дэпаса: 220050 Менск а/с 537. Тел./fax (017) 227-78-92 E-mail: niva@user.umbel.by http://members.xoom.com/Nasa_Niva

© НАША НИВА. Спамылка на «Нашу Ніву» абавязковая. Наклад 4800. В палос фарміг А2 мурч адлісамі ў шрыц 23*, 27.12.1998. Друкарня выдвецтва «Беларускі Дзмі друку». Менск, праспект Францішка Скарыны, 78. Заміка №69

Копіт свабодны.

Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прырадычнага выданьня N 581 ад 4-га ліпеня 1996 г. выддзена Дзяржаўным камітэтам друку Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, пр. газэты «Известия», д. 8, кв. 173.

Ужытыя азначэньні: * 6.00 - гадзіны перадачы паводле менскага часу; ** пн - панядзелак, аўт. - аўторак, сер. - серада, чац. - чацьвер, пт. - пятніца, сб. - субота, ндз. - нядзелка; *** трэці тыдзень месіа: пры штодзённых перадачах дні тыдні не зьвязаны;

M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
P 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12